

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

**ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: **ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У АГРАРНОМУ
СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЕК-61

Спеціальності 051 Економіка
(шифр і назва)

Вовк Ольга Степанівна

Керівник: Колач С. М., к.е.н., доцент
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки

(підпис)

Червко Г.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

«8» березня 2023 року

З А В Д А Н Н Я

на кваліфікаційну роботу студентки

Вовк Ольги Степанівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Ефективність розвитку та вдосконалення організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки

керівник роботи: Коlach С. М., к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ЛНУП від

2. Строк подання студентом роботи до «8» січня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи формування та використання організаційних форм в аграрному секторі економіки

1.1. Суть організаційних форм господарювання та їх значення

1.2. Чинники формування різних форм господарювання у сільському господарстві

1.3. Методичні основи організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки

Розділ 2. Аналіз формування та функціонування найефективніших організаційних структур

2.1. Аналіз формування сільськогосподарських підприємств Львівської області

2.2. Оцінка стану та діяльності різних форм господарювання в аграрному секторі економіки

2.3. Сучасні тенденції щодо розвитку агробізнесу

Розділ 3. Напрями підвищення ефективності розвитку організаційних форм господарювання у сільськогосподарському виробництві

3.1. Стратегія та напрями розвитку різних організаційних структур аграрного підприємництва та їх інтеграція в мегаекономіку

3.2. Напрями вдосконалення різноманітних організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання «06» березня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для КР).	Березень-серпень 2023р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	Вересень - жовтень 2023 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Розробка питань з охорони праці та захисту населення. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; питань з охорони праці і захисту населення; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	Листопад 2023р
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	Грудень-січень 2024 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	лютий 2024 р.

Студент

_____

(підпис)

Вовк О.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____

(підпис)

Колач С.М.

(прізвище та ініціали)

УДК: 631.1:658.15

Кваліфікаційна робота: 81 с. текст. част., 9 рис., 13 табл., 42 літературні джерела, 10 додатків.

Ефективність розвитку та вдосконалення організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки

Вовк О.С. – Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. – Дубляни, Львівський НУП, 2024.

Розкрито суть організаційних форм господарювання, їх класифікацію, чинники, що впливають на формування окремих організаційних форм. Висвітлено особливості вибору форми організації у аграрному секторі економіки. Проведено аналіз підприємницької сільськогосподарської діяльності на території Львівської області. Здійснено дослідження основних тенденцій ведення агробізнесу досліджуваної території. Розглянуто основні можливості та загрози для подальшого розвитку сільськогосподарського підприємництва. Розроблено напрями підвищення ефективності розвитку організаційних форм господарювання у сільськогосподарському виробництві. Розглянуто можливі варіанти їх інтеграції в мегаекономіку. Запропоновано власну стратегію вдосконалення організаційних форм в аграрному секторі економіки шляхом залучення інвестицій та збільшення інвестиційної привабливості земель. Доведено важливість розробки такої стратегії, її переваги та прогнози її використання.

Ключові слова: аграрний сектор форми господарювання, сільськогосподарські підприємства, війна.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота містить інформацію про формування та використання різних організаційних форм в аграрному секторі економіки. У роботі проаналізовано особливості формування сільськогосподарських підприємств на території Львівської області та тенденції їх функціонування. Досліджено зміни у ведення агробізнесу враховуючи воєнні дії на території України, виклики та можливості, спричинені війною. Розглянуто основні напрями підвищення ефективності розвитку організаційних форм господарювання у сільськогосподарському виробництві. Розроблено стратегію розвитку різних організаційних структур аграрного підприємництва та їх інтеграція в мегаекономіку.

Ключові слова: аграрний сектор, форми господарювання, сільськогосподарські підприємства, війна.

ANNOTATION

The qualification work contains information on the formation and use of various organizational forms in the agricultural sector of the economy. In the work analyzes the peculiarities of the formation of agricultural enterprises in the Lviv region and trends in their functioning. Changes in the conduct of agribusiness are investigated taking into account military operations on the territory of Ukraine, challenges and opportunities caused by the war.

The main directions of increasing the efficiency of the development of organizational forms of management in agricultural production. A strategy for the development of various organizational structures of agrarian entrepreneurship and their integration into the mega-economy.

Keywords: agricultural sector, forms of management, agricultural enterprises,

Зміст	
Вступ	7
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	11
1.1 Суть організаційних форм господарювання та їх призначення.	11
1.2 Чинники формування різних форм господарювання у сільському господарстві.	18
1.3 Методичні основи організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки.	22
Розділ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЙЕФЕКТИВНІШИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР	27
2.1 Аналіз формування сільськогосподарських підприємств Львівської області.	27
2.2 Оцінка стану та діяльності різних форм господарювання в аграрному секторі економіки.	29
2.3 Сучасні тенденції щодо розвитку агробізнесу.	37
Розділ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ	42
3.1 Стратегія та напрями розвитку різних організаційних структур аграрного підприємництва та їх інтеграція в мегаекономіку.	42
3.2 Напрями вдосконалення різноманітних організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки.	52
ВИСНОВОК	61
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	64
ДОДАТКИ	69

Вступ

Актуальність теми: Сільське господарство є стратегічно важливим сектором економіки, оскільки воно забезпечує продовольство, сировину для промисловості та дає роботу багатьом людям. Ефективне управління сільськогосподарським сектором може вплинути на загальну стабільність економіки країни. В умовах глобалізації сільськогосподарський сектор має бути конкурентоспроможним на світовому ринку. Розвиток і вдосконалення організаційних форм управління може підвищити продуктивність, знизити витрати та оптимізувати виробничі процеси. Сучасні виклики, такі як спалах пандемії та активні військові дії на території України мають значний вплив на розвиток сільського господарства та роблять актуальним питання сталого розвитку. Вдосконалення організаційних форм господарювання може сприяти реалізації агроєкологічної політики та зменшенню негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє середовище.

Удосконалення форм організації сільського господарства може призвести до поліпшення умов праці, соціальної стабільності в сільській місцевості, скорочення міграції в міста та підвищення якості життя сільського населення.

Технологічні інновації та використання сучасних технологій можуть значно поліпшити виробничі процеси в сільськогосподарському секторі. Оптимізація організаційних форм полегшує впровадження та адаптацію нових технологій.

Сприятливі природно-кліматичні умови, родючі чорноземи, вікові сільськогосподарські традиції та потенціал агрокультури створюють сприятливі умови для пріоритетного розвитку цієї галузі, яка здатна нагодувати населення України та багатьох країн світу, забезпечити сировиною переробну промисловість, створити робочі місця та генерувати валюту. Це також створює умови для пріоритетного розвитку цієї галузі, яка може створювати робочі місця та генерувати іноземну валюту. Водночас аграрний сектор України

стимулює розвиток інших галузей національної економіки. Сільське господарство функціонує не лише як галузь, що виробляє необхідні продукти харчування, а й як особливе середовище, що підтримує національний спосіб життя, прямо чи опосередковано впливає на життя, здоров'я та працездатність людини через поєднання різних чинників (фізичних, біологічних, хімічних і соціальних).

Вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року призвело до великих жертв серед цивільного населення, руйнування інфраструктури та виробничих активів, а також до серйозних людських, соціальних та економічних втрат. Окрім цього постраждали великі площі родючої української землі та аграрних підприємств.

Основними факторами, що вплинули на український аграрний сектор, стали скорочення посівних площ, пошкодження виробничих будівель, споруд і устаткування, високі ціни на добрива і дизельне паливо, а також блокада портів Чорного моря. Усі ці фактори значно знизили доходи українських фермерів та агропідприємств.

Ще одним важливим фактором стала блокада логістичних ланцюжків. До війни 90 % експорту сільськогосподарської продукції України проходило через порти Чорного моря, а в березні 2022 року експорт зерна становив лише 0,3 млн тонн, порівняно з 5,4 млн тонн двома місяцями раніше.

Станом на 24 лютого 2023 року втрати та збитки аграрного сектору України оцінюються у 40,2 мільярда доларів США.

Збитків завдано машинам та обладнанню, складським приміщенням, тваринництву, рибальству та аквакультури, частковому або повному знищенню багаторічних культур, а також викраденим засобам виробництва та продукції. Найбільший внесок у загальні втрати вносить пошкодження машин і обладнання, за ним ідуть викрадені засоби виробництва і пошкоджені складські приміщення.

Збитки, пов'язані з війною, здебільшого зумовлені зниженням доходів українських фермерів і сільськогосподарських компаній через скорочення

виробництва (наприклад, через неприбраний урожай), зниження закупівельних цін (через порушення експортної логістики) і збільшення додаткових виробничих витрат (наприклад, на добрива і паливо, витрати на розвідку, розмінування та рекультивацію заражених земель після звільнення).

Таким чином країна постала перед викликами та завданнями щодо стабілізації функціонування аграрної сфери та забезпечення продовольчої безпеки населення.

Метою магістерської роботи є аналіз формування основних організаційних форм у аграрному секторі, дослідження основних тенденції цього процесу на території Львівської області, розробка стратегії підвищення ефективності розвитку організаційних форм господарювання у сільськогосподарському виробництві.

Для реалізації зазначеної мети потрібно виконати наступні **завдання**:

- Визначення основних організаційних форм господарювання та їх призначення
- Розгляд чинників, що впливають на формування різних форм господарювання у сільському господарстві
- Аналіз сучасного стану аграрного сектору та ідентифікація основних організаційних форм господарювання
- Аналіз формування сільськогосподарських підприємств Львівської області
- Розгляд сучасних тенденцій щодо розвитку агробізнесу
- Аналіз управлінських стратегій та практик, які сприяють чи гальмують розвиток сільськогосподарських підприємств
- Розробка стратегії розвитку різних організаційних структур аграрного підприємництва

Предметом дослідження є аграрний сектор економіки з фокусом на різних організаційних формах господарювання, таких як фермерські господарства, агрохолдинги, кооперативи та інші.

Об'єктом дослідження є аграрні підприємства Львівської області та особливості їх функціонування.

Методи дослідження. Теоретичною основою кваліфікаційної роботи стали дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем розвитку аграрного сектору економіки, формування та використання різних організаційних форм, аналізу сучасного стану аграрного сектору, основних тенденцій та викликів на шляху до розвитку.

Методологічна база дослідження передбачає використання наступних методів: аналіз статистичних даних, функціональний аналіз, графічний метод та розрахунково-конструктивний метод.

Інформаційна база даних включає використання офіційних даних Державної служби статистики України та Львівської області зокрема, статистичні дослідження окремих аспектів дослідження, стратегії і програми розвитку в аграрному секторі економіки.

Практичне значення одержаних результатів. Результати цього дослідження можуть стати основою для розробки рекомендацій та стратегій для удосконалення організаційних форм господарювання в аграрному секторі. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, ефективності та сталості сільського господарства, що є важливим фактором для розвитку економіки країни.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

1.1. Суть організаційних форм господарювання та їх призначення

Організаційно-правова форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо. [14]

Одним з найважливіших питань на ранніх стадіях підприємницької діяльності є питання форми та організації. У ринковій економіці існують три основні організаційні форми: одноосібне володіння, партнерство та компанія. (Додаток А)

Кожен етап розвитку суспільства характеризується певною формою власності та організаційною структурою бізнесу. [27]

Класична форма приватної власності представлена в ринковій економіці бізнес-одиницею, відомою як одноосібне володіння або приватне підприємництво. Це перша форма організації підприємницької діяльності, що розглядається з точки зору власності.

Одноосібне володіння - (sole proprietorship) - це підприємство, власники якого діють самостійно і у власних інтересах, управляють підприємством, отримують весь прибуток (залишковий дохід) і несуть особисту відповідальність за всіма боргами. Це найпростіша і найстаріша форма бізнесу. Для того, щоб вижити, ФОП має виробляти товари та послуги високої якості,

працювати з витратами, які дозволяють продавати товари за нижчою ціною, ніж у конкурентів, і при цьому отримувати прибуток, зібрати необхідні кошти на початковому етапі, щоб мати можливість погасити свої борги і зберегти кошти, необхідні для подальшого розвитку підприємства, після того, як борги будуть погашені, і зберегти кошти, необхідні для подальшого розвитку підприємства, після того, як борги будуть погашені. Одноосібне володіння є найпоширенішою формою підприємництва, як правило, у сфері торгівлі або послуг. Однак, незважаючи на те, що ФОП створюються у великій кількості, вони є недовговічними. Більшість з них існують лише один-два роки.

Особливості приватних підприємців:

– ФОПам важко залучати великі суми грошей, а їхніх власних фінансових можливостей часто недостатньо для розвитку бізнесу. Через їхню низьку платоспроможність комерційні банки неохоче надають великі кредити таким підприємцям і стягують високу плату за доступ до фінансування.

– Повна відповідальність за борги. Це означає, що в разі провалу бізнесу ФОП може втратити не лише особисті заощадження, а й усі свої активи, які можуть бути використані для погашення боргів перед кредиторами.

– Нездатність професійно управляти бізнесом, безумовно, негативно вплине на ефективність підприємницької діяльності. Адже всі управлінські функції ФОП виконує самостійно. Однак не всі можуть це робити.

– Невизначеність умов управління. Підприємницька діяльність у цій формі організації юридично припиняється у разі банкрутства, кримінального ув'язнення, психічного захворювання або смерті фізичної особи-підприємця.

– Гнучкість у веденні бізнесу. Одноосібні власники здатні відносно легше адаптуватися до змін, що виникають у ринкових умовах і в результаті швидше впроваджувати нові ідеї та стратегії, що відповідатимуть умовам ринку.

– Простота управління та швидке прийняття рішень. Ведення одноосібного підприємства передбачає повний контроль власника над усіма процесами бізнесу, а отже дозволяє швидше пристосовуватись до змін та

ефективніше вести бізнес. Це зумовлено тим, що власнику не потрібно узгоджувати подальший план дій з іншими власниками чи директорами, радитись та іти на компроміси у веденні бізнес-процесів та стратегії розвитку власної справи.

Розглянемо переваги та недоліки ведення одноосібного володіння на рисунку 1.1.

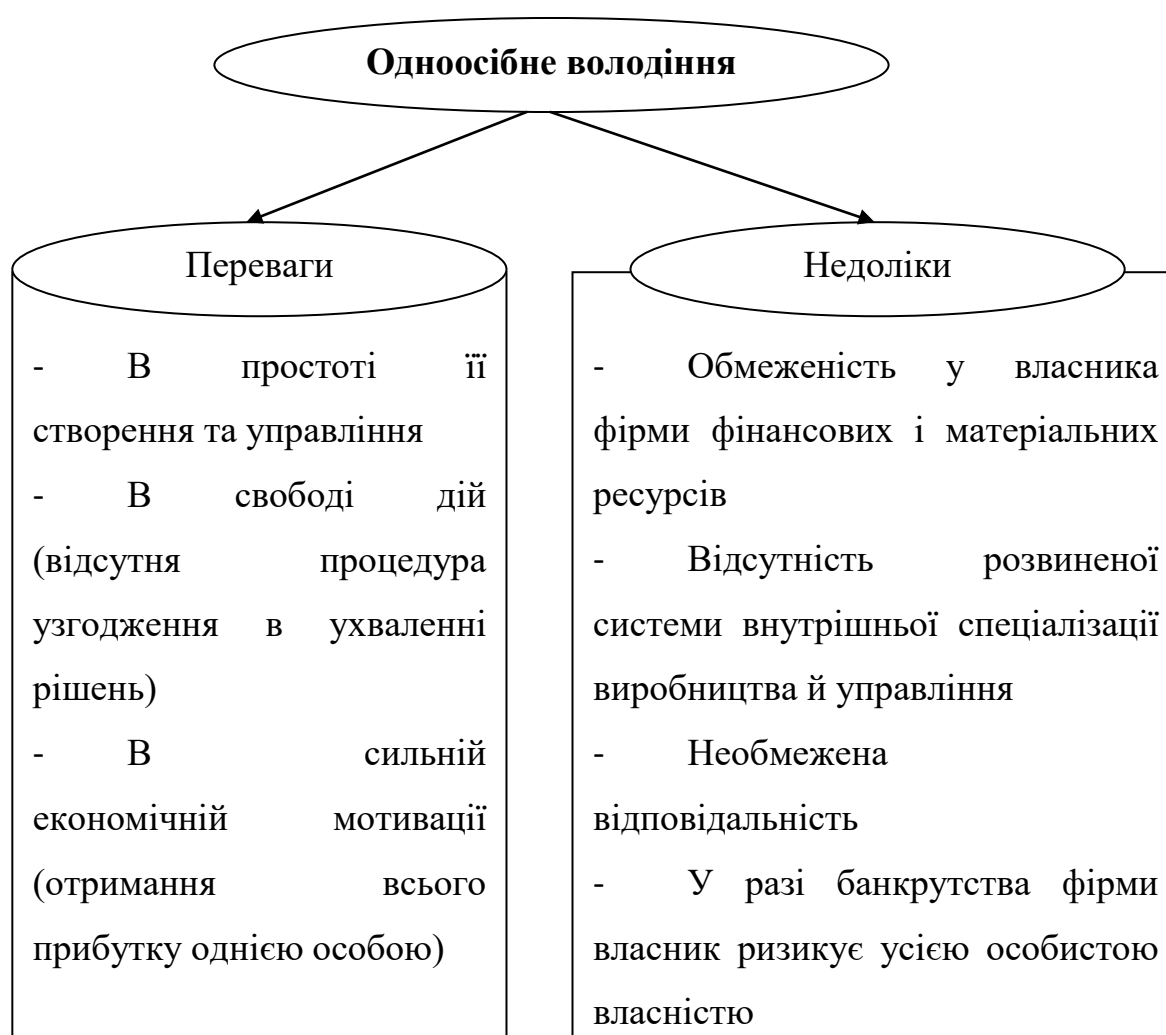

Рисунок 1.1 Переваги та недоліки одноосібного володіння

Побудовано на основі: [15]

Другою формою організації підприємства є товариство або корпорація, утворені шляхом об'єднання капіталів двох або більше суб'єктів господарювання.

Партнерство (товариство) - це підприємство, організоване кількома особами, які спільно володіють і управляють підприємством. Партнери укладають угоду, яка

визначає їхні права та обов'язки, частку в загальному капіталі та структуру розподілу прибутку. Партнерства використовуються у всіх видах підприємницької діяльності і особливо характерні для різних інтелектуальних сфер, таких як мистецтво, юриспруденція та медицина.

Партнерства зазвичай створюються з обмеженою кількістю учасників. У деяких випадках виникають також партнерства з обмеженою відповідальністю. Це означає, що окрім генерального партнера, який несе повну відповідальність за діяльність компанії, є партнер (партнер з обмеженою відповідальністю), відповідальність якого обмежена сумою вкладених у бізнес коштів.

Особливості ведення партнерств:

– Обмежена відповідальність. Це стосується товариств, де учасники зазвичай несуть обмежену відповідальність, тобто контролюють лише власний вклад у бізнес. У випадку виникнення проблем, такий розподіл дає змогу кожному захистити свої особисті активи.

– Розподіл прибутку та збитків. Цей процес відбувається згідно умов укладених угод та здебільшого усі прибутки та збитки рівномірно розподіляються між учасниками товариства.

– Довгострокова стійкість. Що ж стосується корпорацій, то їх перевагою є можливість існування компанії незалежно від якихось особистих обставин у власників та часто характеризується спадкоємністю.

Українське законодавство розрізняє такі види товариств:

– Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) - у цьому типі товариства кожен учасник ризикує лише капіталом, вкладеним у бізнес, а особисте майно не може бути використане для погашення боргів;

– Повне товариство (товариство з повною або необмеженою відповідальністю) - у цьому типі товариства всі партнери несуть відповідальність своїм особистим майном і майном товариства, і ця відповідальність є солідарною, тобто однаковою для всіх партнерів, незалежно від розміру вкладеного капіталу (наприклад, це стосується партнера з часткою майна в 1%, а частка власності дорівнює частці партнера з 99% майна);

– Товариства з обмеженою відповідальністю - є партнери, які несуть відповідальність як повні товариства, і партнери, які беруть на себе ризик як ТОВ. Однак лише перші мають права на управління.

Розглянемо переваги та недоліки партнерства на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 Переваги та недоліки партнерства

Побудовано на основі: [15]

Якщо власниками підприємства є велика кількість акціонерів, виникає акціонерне товариство, яке є третьою основною формою організації підприємницької діяльності в ринковій економіці.

Акціонерне товариство - це юридична особа, в якій відповідальність кожного власника обмежується його внеском у підприємство. Акціонерне товариство - це товариство, засноване на акціях. Фізичні особи (домогосподарства) стають власниками підприємства, купуючи цінні папери (акції або облігації). Ринок цінних

паперів можна використовувати для швидкого залучення коштів від великої кількості людей. Акціонери отримують частину доходу у вигляді дивідендів. Єдиний ризик - це сума, сплачена за акції (облігації). Кредитори можуть подати в суд на компанію в цілому, а не на окремих акціонерів (обмежена відповідальність). Компанія існує незалежно від своїх акціонерів. Акціонери мають право продати свої акції, якщо їм не подобається політика компанії, але вони не можуть ліквідувати компанію.

Розглянемо переваги та недоліки корпорацій на рисунку 1.3.

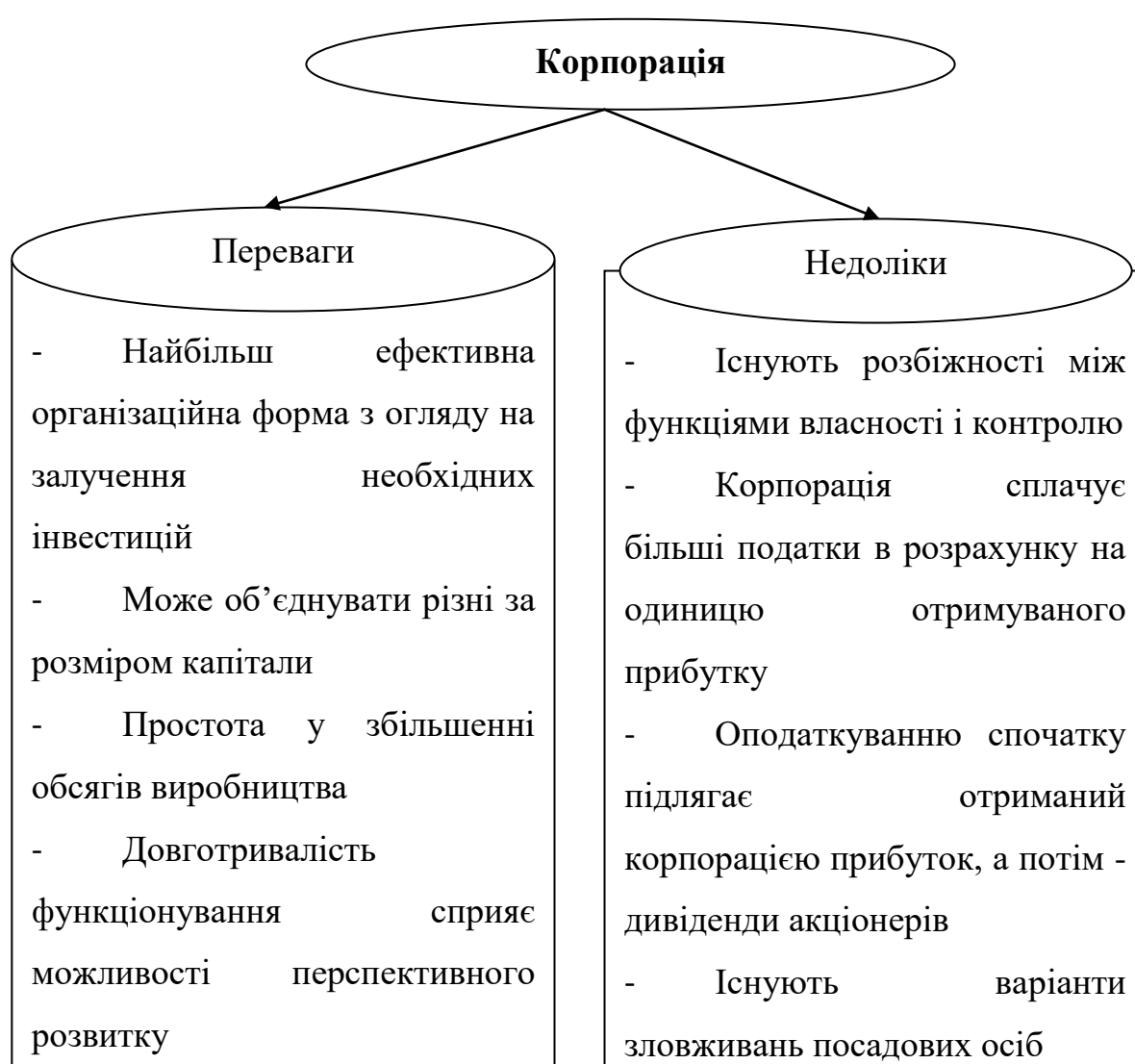

Рисунок 1.3 Переваги та недоліки корпорацій

Побудовано на основі: [15]

Для здійснення підприємницької діяльності в ринкових умовах, кваліфікованого управління підприємствами необхідна чітка та повна

класифікація за певними ознаками. Загальна кількість класифікованих та згрупованих підприємств залежить від кількості обраних класифікаційних ознак.

Більшість підприємств є комерційними. Некомерційні підприємства включають благодійні, освітні, медичні та наукові підприємства.

Основними видами бізнесу в Україні є наступні:

– Фізичні особи-підприємці, де підприємницьку діяльність здійснюють громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність, визнаються суб'єктами господарювання, якщо вони зареєстровані як підприємці без створення юридичної особи. Громадянин-підприємець несе відповідальність усім своїм майном і боргами, на які відповідно до закону може бути звернено стягнення.

– Приватні підприємства - це підприємства, що діють на основі приватної власності одного чи кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та їхніх працівників або використовують найману працю. Приватними є також підприємства, засновані на приватній власності юридичних осіб. Якщо інше не передбачено законом, підприємство діє на підставі статуту.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунок в установах банків, печатку зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Учасники, які повністю сплатили свої вклади, беруть на себе ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

– Товариство з додатковою відповідальністю - це товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів. Учасники такого товариства несуть відповідальність за його зобов'язаннями своїми внесками до статутного капіталу, а при недостатності цих сум - додатково належним їм майном, в однаковому для всіх учасників товариства кратному розмірі до вкладу кожного учасника.

Максимальний розмір відповідальності учасника зазначається в установчих документах.

– Повне товариство - товариство, в якому всі учасники здійснюють спільну підприємницьку діяльність і несуть солідарну відповідальність за борги товариства усім своїм майном.

– Командне товариство - товариство, в якому є один або кілька учасників (вкладників), які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть субсидіарну відповідальність за борги товариства усім своїм майном, а також один або кілька учасників (вкладників), які несуть обмежену відповідальність у межах вкладу в майні товариства.

– Виробничий кооператив. Виробничий кооператив - це кооператив, утворений шляхом об'єднання фізичних осіб для спільної виробничої або іншої господарської діяльності з метою одержання прибутку на засадах обов'язкової трудової участі, об'єднання майна та майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілу доходу між членами кооперативу пропорційно до їх участі в діяльності кооперативу. Виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, постачальницько-збутову, постачальницько-збутову, сервісну та всі інші види господарської діяльності.

– Обслуговуючий кооператив - це кооператив, створений фізичними та/або юридичними особами для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою здійснення комерційної діяльності. Обслуговуючі кооперативи надають послуги іншим особам в обсязі, що не перевищує 20% від загального обороту кооперативу.

– Споживчі кооперативи - Споживчі кооперативи (споживчі товариства) - це кооперативи, утворені фізичними та/або юридичними особами для організації надання торговельних послуг, сільськогосподарської продукції, постачання сировини, виробництва товарів та надання інших послуг з метою задоволення споживчих потреб своїх членів. [15]

1.2. Чинники формування різних форм господарювання у сільському господарстві

У сільському господарстві одним з головних чинників, що визначають форму господарювання, є природне середовище та наявні ресурси. Різноманітність ґрунтів, кліматичні умови, наявність води та придатність для різних культур впливають на вибір різних форм організації, таких як сімейні ферми, кооперативи та підприємства.

– Соціокультурні та історичні фактори:

Традиції, культурні особливості та історичні передумови також впливають на моделі ведення сільського господарства. Наприклад, в одних регіонах можуть домінувати традиції сімейних фермерських господарств, в інших - кооперативних або підприємницьких моделей.

– Економічні умови та ринковий попит:

Ринкові умови, цінова кон'юнктура та попит на сільськогосподарську продукцію визначають, які форми організації фермерських господарств є ефективними. Споживачів може приваблювати продукція сімейних фермерських господарств, які надають перевагу якості та сталому розвитку, або продукція великих компаній, які можуть постачати великі обсяги продукції.

– Технологічний прогрес та інновації:

Використання нових технологій та інновацій може бути фактором формування різних організаційних форм. Компанії можуть інвестувати в автоматизацію та високотехнологічне обладнання, тоді як сімейні фермерські господарства можуть зберігати традиційні методи виробництва.

– Регулювання та фінансова підтримка:

Нормативно-правове регулювання та фінансова підтримка також визначають, які форми господарювання є більш привабливими для фермерів. Програми підтримки малих фермерів та кооперативів, якщо вони існують, можуть сприяти їхньому розвитку.

– Розмір і структура організації:

Великі корпорації часто характеризуються ієрархічною та централізованою структурою управління через складність операцій і потребу в чітких лініях повноважень.

МСП (великі та малі підприємства), як правило, мають більш плоску організаційну структуру з більш децентралізованою системою прийняття рішень, що забезпечує гнучкість та швидке реагування на зміни.

– Тип галузі:

Технології та інновації: галузі, які значною мірою покладаються на технології та інновації, швидше за все, приймуть більш гнучкі та адаптивні форми управління, щоб сприяти креативності та швидкому розвитку.

Традиційні галузі: галузі з більш традиційним і стабільним управлінням приймуть більш ієрархічний і стандартизований підхід до управління.

– Динаміка ринку:

Конкурентне середовище: інтенсивна конкуренція може спонукати організації впроваджувати гнучкі та динамічні структури управління для швидкого реагування на ринкові зміни.

Стабільність ринку: на стабільних ринках організації можуть надавати перевагу більш традиційному та ієрархічному стилю управління для збереження послідовності.

– Власність та управління:

Компанії, акції яких котируються на біржі: вони часто підлягають суворому регулюванню та нагляду, а в управлінні акцентують увагу на дотриманні вимог та прозорості.

Сімейний бізнес: на структури управління можуть впливати родинні стосунки, а прийняття рішень часто централізоване в межах сім'ї.

– Глобалізація:

Транснаціональні компанії: глобальні операції можуть вимагати матричної організаційної структури для полегшення координації між різними регіонами та культурами.

Місцевий бізнес: менші компанії, що працюють на місцевому рівні, можуть прийняти простішу структуру управління.

– Технології та інформаційні системи

Цифрова трансформація: Організації, які впроваджують цифрові технології, можуть адаптуватися до швидких технологічних змін шляхом прийняття більш пласкої структури та більш гнучкого управління.

Прийняття рішень на основі даних. Організації, які використовують дані для прийняття рішень, можуть запровадити більш децентралізований стиль управління з більшими повноваженнями.

– Управління людськими ресурсами та талантами:

Навички та досвід працівників: Набір навичок працівників може впливати на потребу в більш партисипативному та спільному стилі управління.

Утримання людських ресурсів: Організації, які зосереджуються на задоволеності та утриманні працівників, можуть застосовувати методи управління, які розширюють можливості та залучають працівників.

– Регуляторне середовище:

Галузеві норми: галузеві стандарти: дотримання галузевих норм може впливати на управлінські практики та прийняття рішень.

Трудове законодавство: трудове законодавство може впливати на гнучкість управлінських структур.

– Культурні фактори

Національна та організаційна культура: культурні вподобання та цінності можуть мати значний вплив на підходи до управління.

– Фінансові фактори

Фінансова стабільність: фінансові обмеження та стабільність можуть впливати на можливість інвестувати в нові технології врядування та вносити зміни в практику врядування.

Важливо зазначити, що ці фактори взаємопов'язані і що найбільш прийнятна форма врядування для організації часто є результатом поєднання цих впливів. Крім того, динамічний характер бізнес-середовища може змусити організації адаптуватися та розвивати свої структури управління з часом.

Різноманітність форм господарювання в сільському господарстві є результатом взаємодії багатьох факторів, включаючи природні умови, соціокультурні та історичні особливості, ринкову кон'юнктуру, технологічний прогрес і правове регулювання.

1.3. Методичні основи організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки

Вибір форми господарювання в аграрному секторі ґрунтується на систематичному методологічному аналізі. Застосування цієї методології вимагає врахування різних факторів, таких як розмір господарства, обсяг виробництва, наявність ресурсів та стратегічні цілі сільськогосподарського підприємства.

– Економічний аналіз та фінансове планування

Однією з основних методологічних основ формування корпоративної структури є економічний аналіз та фінансове планування. Цей процес передбачає оцінку вартості ресурсів та прогнозування доходів і витрат з метою вибору найбільш підходящої форми управління для максимізації прибутковості та стійкості підприємства.

– Правове регулювання та юридичні структури

Методологічний підхід також включає оцінку правових аспектів та правових структур. Визначення правового статусу сільськогосподарського підприємства, включаючи відповідальність, права та обов'язки, є важливим кроком у виборі форми організації.

– Питання управління та стратегічного планування

Ефективне управління є важливою методологічною основою для вибору організаційної форми підприємства. Врахування стратегічних цілей,

корпоративної культури та оптимальної структури управління може допомогти отримати конкурентні переваги та уникнути негативних наслідків.

- Врахування соціальних та екологічних аспектів:

Методологічні підходи включають аналіз соціальних та екологічних аспектів при виборі форми ведення бізнесу. Здатність адаптуватися до соціальних вимог та впливу на навколишнє середовище стає все більш важливим фактором у процесі прийняття рішень.

- Інновації та перспективи розвитку

Методологічний аналіз також враховує перспективи інновацій та розвитку в аграрному секторі. Впровадження нових технологій, методів вирощування та підходів до ринкових стратегій може визначити успіх сільськогосподарських підприємств.

У процесі вивчення розвитку різних форм господарювання у досліджуваному регіоні необхідно розробити методологію дослідження.

Методологія трактується як концептуальне викладення мети, змісту та методів дослідження для отримання найбільш об'єктивної, точної та систематизованої інформації про процес або явище. [41, с. 23, 28].

Методологія виконує наступні функції:

- визначає шляхи отримання наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- забезпечує конкретні методи досягнення конкретних цілей дослідження;
- надає вичерпну інформацію про досліджувані процеси і явища;
- допомагає додати нові знання до основ наукової теорії;
- допомагає уточнити, збагатити і систематизувати терміни і поняття в науці;
- створює систему наукових знань, що ґрунтується на об'єктивних фактах;
- забезпечити основу для розвитку нових наукових знань.

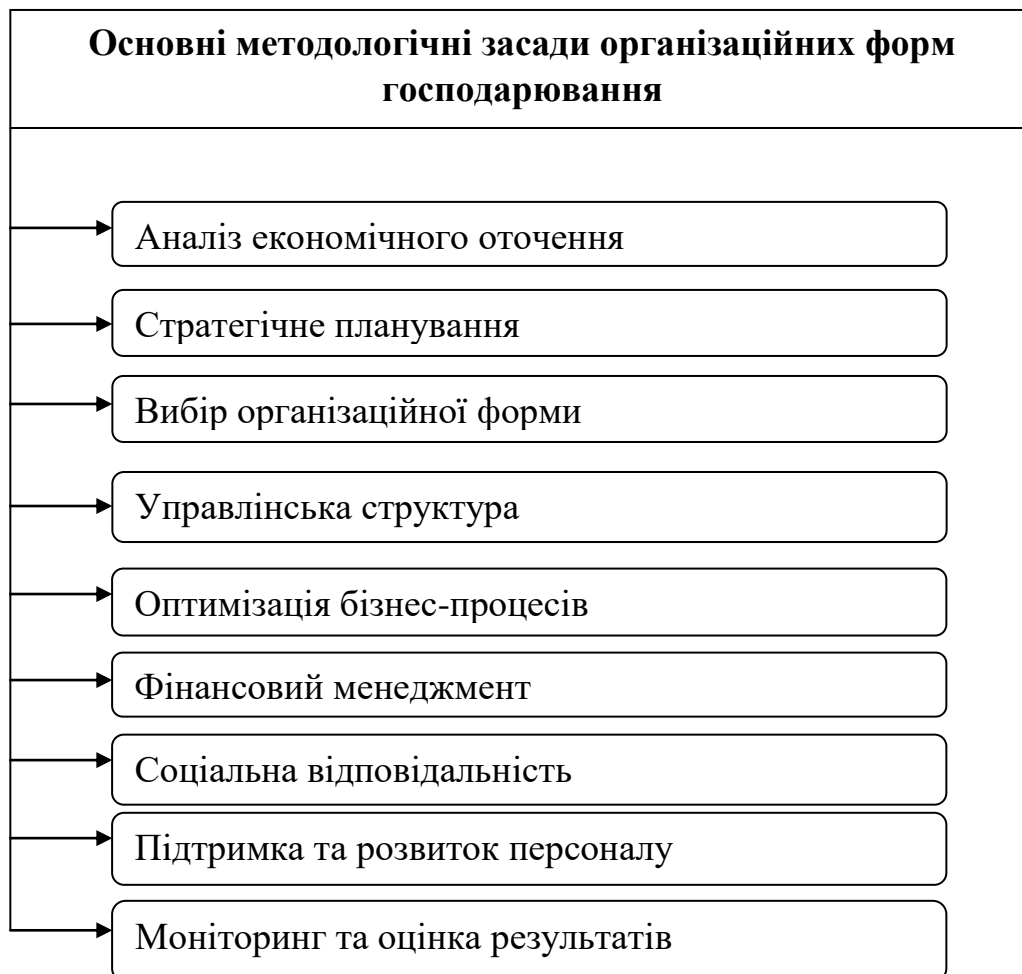
Методологія – це концептуальне твердження про цілі, зміст і методи дослідження для отримання найбільш об'єктивних, точних і систематизованих знань про процес або явище.

Це концептуальне твердження про мету, зміст і методи дослідження з метою отримання найбільш об'єктивних, точних і систематизованих знань про процес або явище.

Методологія – це вчення, що складається із систем наукових принципів, форм і методів дослідницької діяльності з чотирирівневою структурою.

Наразі існує система базових, загальнонаукових принципів, які складають власне методологію, специфічних наукових принципів, що лежать в основі теорії певної дисципліни або наукової галузі, та конкретних методів і прийомів, що застосовуються для вирішення конкретних дослідницьких завдань. [39]

Основні методологічні засади організаційних форм господарювання представлені на рис. 1.4.

Рисунок 1.4 Основні методологічні засади організаційних форм господарювання

Побудовано на основі: [39]

Аналіз економічного оточення є першим етапом при визначенні основних форм господарювання в аграрному секторі економіки. Цей процес передбачає визначення основних економічних факторів, що впливають на сільське господарство. До них належать:

- Ціни на сільськогосподарську продукцію
- Витрати на виробництво
- Ринкові умови та попит на продукцію
- Доступність фінансових ресурсів
- Кліматичні умови та природні катастрофи
- Технологічний розвиток
- Міжнародний ринок та експорт
- Загальний економічний стан країни

Окрім цього перший етап передбачає оцінку ринкових умов, конкурентоспроможності та потреб споживачів.

Стратегічне планування включає в себе розробку стратегій розвитку відповідно до глобальних та місцевих викликів а також визначення короткострокових та довгострокових цілей організації.

Вибір організаційної форми передбачає аналіз переваг та недоліків різних форм господарювання з урахуванням особливостей обраних галузей чи регіонів.

Управлінська структура складається із формування чіткої структури управління, визначення функцій і повноважень а також встановлення ефективної системи комунікацій.

Наступним етапом є оптимізація бізнес-процесів що включає в себе вдосконалення виробничих процесів з метою ефективності та якості продукції а також впровадження інноваційних технологій та методів у сільському господарстві.

Фінансовий менеджмент теж є невід'ємною частиною методики та передбачає раціональне використання ресурсів та грамотний розподіл бюджету. Окрім цього важливо дослідити управління ризиками та фінансовою стійкістю.

Окреме місце у формуванні методичних засад виділяється для соціальної відповідальності. Цей процес забезпечує створення відповідних умов для задоволення потреб працівників а також дотримання соціальних та етичних норм.

Підтримка та розвиток персоналу теж є необхідним етапом, який включає забезпечення кваліфікованого персоналу та розвиток їхніх професійних навичок а згодом впровадження систем мотивації та стимулювання працівників.

Завершальним етапом є моніторинг та оцінка результатів діяльності. Цей процес передбачає проведення систематичного моніторингу виробничих та економічних показників а також оцінка ефективності роботи та внесок у сталість розвитку.

Методологічні засади дослідження організаційних форм господарювання в аграрному секторі визначаються комплексним підходом, що поєднує економічний аналіз, нормативно-правові, управлінські та соціально-екологічні аспекти. Такий підхід дозволяє раціонально обрати організаційну форму, яка найкраще відповідає специфіці та глобальним викликам агробізнесу.

Розділ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЙЕФЕКТИВНІШИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР

2.1 Аналіз формування сільськогосподарських підприємств Львівської області

Львівська область — утворення адміністративно-територіального характеру на крайньому заході України. Це один із трьох регіонів, що становлять історико-культурний ареал Галичини, що входить до Карпатської єврозони. Це один із найбільш розвинених регіонів країни з точки зору економіки, туризму, культури та науки.

Львівська область межує з Рівненською, Волинською, Тернопільською, Закарпатською та Івано-Франківською областями, а також Республікою Польща. Область поділяється на сім адміністративних районів. Північну половину області займають мішані ліси, особливо Мале Полісся, центральну частину займає лісостеп, що включає гори Гороль, Розточчя, Опілля, Вороняк. Передгір'я Карпат, і власне, Карпати лежать південніше. Вони представлені Бескидськими горами. По південній межі області проходить вододіл Верховинський. Земля в цьому регіоні також є основним європейським вододілом між Чорним і Балтійським морями.

Львівська область включає південну половину Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну та західні частини Передкарпатської нафтогазоносною області та Передкарпатського сірчаного басейну. Основні промислові центри — Львів, Червоноград, Борислав, Дрогобич, Стебник. Моршин, Трускавець, Східниця – популярні у всьому світі бальнеологічні курорти. Замки та інші пам'ятки регіону, а також самі Карпатські гори створюють чудові можливості для розвитку туризму в регіоні.

Львівська область має стратегічне розташування, через її територію проходить міжнародне сполучення України зі Словаччиною, Польщею, Румунією та Угорщиною. Північну частину області становлять Мале Полісся, Волинська височина та Подільська височина, які відділені від Передкарпаття долиною річки Дністер. Південно-західний кут області прорізає хребет Українських Карпат. Лісостепова зона охоплює північну частину області. Вона має ідеальні характеристики для розвитку сільського господарства, відпочинку та розваг.

Українські Карпати розташовані у Львівській області. Різні форми рельєфу земної поверхні Львівської області створюють широкий спектр ландшафтів, що дає змогу виділити ландшафтні одиниці, які належать трьом різним регіонам: Побужжю, Розточчю та Львівській височині. Розточчя з'єднує Поділля з Люблінською височиною. Біля Львівського Розточчя з південного заходу на південний схід простягаються густі лісисті височини, порізані глибокими долинами та ярами, висотою до 420 м. З горбів Брюховичі-Голоско (382 м) на Чортову Скелю, пройшовши Кортумівку (375 м), Високий Замок, Піскову Гору (389 м), Личаківські гори, Міські пасіки (424 м).

Основні річки: Дністер та його притоки, Західний Буг та його притоки. Місто Львів розташоване на річці Полтва. У районі м'який континентальний клімат. Середня температура січня становить -7 градусів Цельсія, а липня середня температура коливається від +19 градусів Цельсія в центральних районах до +12 градусів Цельсія в гірських районах. Опадів випадає від 750 до 1000 мм.

Таким чином, кліматичні та географічні умови Львівської області ідеально підходять для розведення широкого спектру видів тварин і вирощування різноманітних сільськогосподарських культур.

Функціональним ядром є аграрна сфера. Основною продукцією сільського господарства є зерно, цукрові буряки, м'ясо, молоко, льон. За різними поєднаннями товарних галузей сільського господарства області виділяють наступні напрями його розвитку:

- ведення молочно-м'ясного скотарства, бурякоцукрового виробництва, льонарства (Сокальський, Бродівський, Кам'яно-Бузький, Золочівський, Перемишлянський, Жидачівський, Миколаївський райони);
- м'ясо-молочне тваринництво, виробництво цукрових буряків та льону (Жовківський, Буський, Самбірський райони);
- молочно-м'яснетваринництво з вирощуванням льону (Яворівський, Стрийський, рівнинна зона Самбірського району);
- Розведення великої рогатої худоби молочно-м'ясного напрямку в Радехівському та Мостиському районах, поряд з виробництвом буряка та цукру.
- м'ясо-молочне тваринництво (Сколівський, Турківський, гірські частини Старосамбірського та Дрогобицького районів);
- розведення молочних, м'ясних та інших тварин; крім того, у Пустомитівському районі є приміські городи.

Таким чином, прослідковується виразна зональність у спеціалізації сільського господарства: гірська частина області має м'ясо-молочну спеціалізацію, а рівнина – м'ясо-молочну з різними поєднаннями бурякового виробництва і льонарства. У Бродівському районі до них додається хмелярство, а в приміських зонах Львова, Дрогобича і Червонограда формується молочно-м'ясне тваринництво і овочівництво. [2]

2.2. Оцінка стану та діяльності різних форм господарювання в аграрному секторі економіки

Продуктивне сільськогосподарське виробництво формується по-різному в різних регіонах. Показники сільськогосподарського сектору досліджуваної нами Львівської області демонструють позитивну тенденцію до зростання. Це стосується як продукції рослинництва так і тваринництва. Детальніше показники за останні три роки розглянемо у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Продукція сільського господарства (у постійних цінах, млн.грн)

Вид продукції	2020	2021	2022	Відхилення,%
Продукція сільського господарства	24007,2	25833,9	26712,6	+10,2
Продукція рослинництва	16938,0	18540,4	19619,1	+13,7
Продукція тваринництва	7069,2	7293,5	7093,5	+0,3

Побудовано за даними: [34]

Аналіз продукції сільського господарства області показує, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. її вартість зросла на 10,1% або на 2705,4 млн. грн. Це пов'язано в основному зі зростанням вартості продукції рослинництва за аналізований період на 13,7%, а продукція тваринництва зросла лише на 0,3%. За даним показником Львівська область займає 6 місце серед регіонів країни.

Також слід проаналізувати виробництво яких культур займає більшу частину сільськогосподарського виробництва країни. (Рис.2.1)

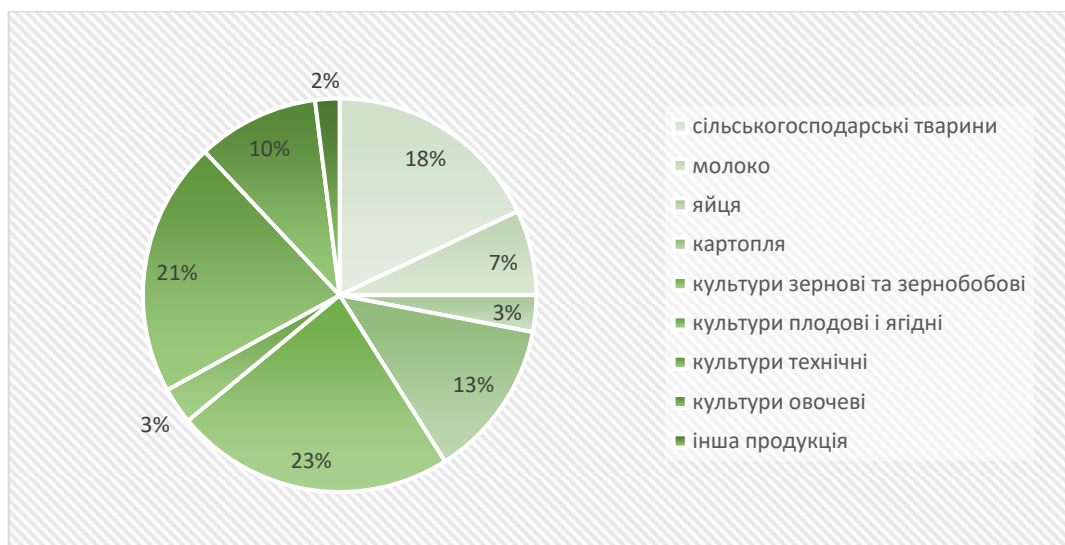

Рисунок 2.1 Структура продукції сільськогосподарського виробництва Львівської області

Побудовано за даними: [34]

Згідно діаграми можемо спостерігати, що найбільшу частину структури виробництва займають зернові та зернобобові культури 23%. Всього на 2% менше займає вирощування технічних культур. А найменший відсоток розділяють плодові та ягідні культури 3%.

Загальна посівна площа культур сільськогосподарських у 2022 році становила 746,0 тис.га і відносно 2021 року збільшилась на 28,4 тис.га (на 4,0%), відносно 2015 року – збільшилась на 107,7 тис.га (на 16,9%). Порівняно з 2021 роком розміри посівних площ у підприємствах збільшились на 5,3% (Рис.2.2).

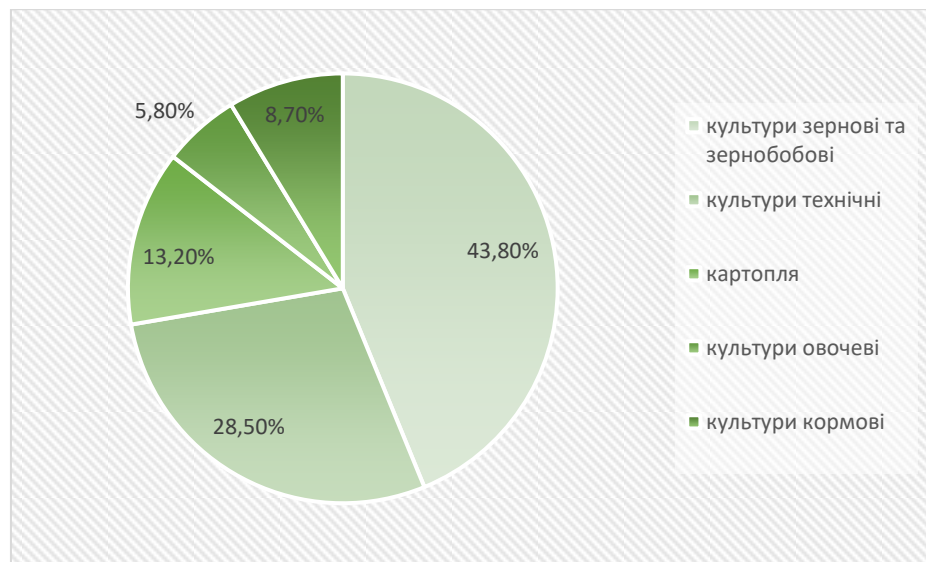

Рисунок 2.2 Структура посівних площ сільськогосподарських культур у 2022 році, %

Побудовано за даними: [34]

Порівняно з 2021 роком, площі під технічними культурами зросли на 9,7%, картоплею - на 3,6%, зерновими та зернобобовими - на 2,5%, овочами - на 2,0% та кормовими культурами - на 3,9%.

Розглянувши загальний розподіл, можемо спостерігати, що у 2022 році 326,5 га (43,8% від загальної посівної площі області) відведено під зернові та зернобобові культури, 212,5 га (28,5%) - під технічні культури, 98,9 га (13,2%) - під картоплю, 64,8 га (8,7%) - під кормові культури та 43,3 га (5,8%) - під овочі.

Розглянемо загальну зібрану площу основних культур на території Львівської області в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Структура зібраних площ сільськогосподарських культур за 2022 рік

	Зібрана площа	
	Тис. га	У % до 2021 року
Культури зернові та зернобобові – усього	325,7	103,3
у тому числі		
пшениця	177,7	106,3
ячмінь	35,5	92,8

Продовження таблиці 2.2

кукурудза	86,1	103,4
Соняшник	43,3	107,2
Ріпак і кольза	46,8	89,6
Соя	104,4	118,5
Буряк цукровий фабричний	15,0	105,8
Картопля	98,9	103,6
Культури овочеві відкритого ґрунту	43,1	102,1
Культури плодові та ягідні	14,6	98,7

Побудовано за даними: [34]

З таблиці бачимо, загальна площа зібраних зернових та зернобобових культур збільшилась на 3,3% за рахунок збільшення посівів пшениці та кукурудзи. Також позитивна тенденція спостерігається у показниках зібраної площі таких культур як соя, буряк цукровий, картопля. В середньому показник збільшився на 1-5%, порівняно з 2021 роком. Що ж стосується плодових та ягідних культур, то їх зібрана площа несуттєво зменшилась.

Розглянемо показники валового збору для основних культур у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники валового збору сільськогосподарських культур за 2022 рік

	Валовий збір

	Тис. т	У % до 2021 року
Культури зернові та зернобобові – усього	1904,6	104,2
у тому числі		
пшениця	911,8	110,6
ячмінь	178,4	97,2
кукурудза	753,5	99,8
Соняшник	108,8	107,0
Ріпак і кольза	176,7	99,6

Кінець таблиці 2.3

Соя	289,9	109,9
Буряк цукровий фабричний	1109,2	130,7
Картопля	1830,9	108,9
Культури овочеві відкритого ґрунту	840,7	102,3
Культури плодові та ягідні	142,4	108,8

Побудовано за даними: [34]

Проаналізовані показники свідчать про здебільшого позитивну динаміку вирощування культур у 2022 році на території Львівської області. Найпомітніше збільшення значення валового збору спостерігається у вирощуванні буряка цукрового. Показник у 2022 році збільшився на 30,7%. Що ж стосується найнижчого показника, то він припадає на ячмінь, валовий збір якого зменшився на 2,8%.

Окрім цього слід розглянути показники урожайності поданих культур за 2022 рік у Львівській області.

Таблиця 2.4

Структура урожайності сільськогосподарських культур за 2022 рік

	Урожайність	
	Ц з 1 га зібраної площі	У % до 2021 року
Культури зернові та	58,5	100,9

зернобобові – усього		
у тому числі		
пшениця	51,3	104,1
ячмінь	50,0	104,8
кукурудза	87,5	96,6
Соняшник	25,1	99,6
Ріпак і кольза	37,7	111,2
Соя	27,8	93,0

Кінець таблиці 2.4

Буряк цукровий фабричний	738,4	123,6
Картопля	185,2	105,2
Культури овочеві відкритого ґрунту	195,2	100,2
Культури плодові та ягідні	104,6	109,6

Побудовано за даними: [34]

Показники урожайності загалом мають тенденцію до зростання, найчіткіше це можна спостерігати на значенні зібраних центнерів цукрового буряка з 1 гектару землі. Цей показник зріс у 2022 році на 23,6%. Натомість цей показник для сої зменшився на 7,0%.

У 2022 році Україна збрала 1904,6 тис. тонн (у початково оприбуткованій вазі) зернових і зернобобових культур, що на 4,2% (76,7 тис. тонн) більше, ніж у 2021 році. Польова врожайність в усіх категоріях господарств склала 58,5 т/га (2021: 58,0 т). Порівняно з 2021 роком компанії збільшили виробництво зернових та зернобобових на 4,8% (1426,5 т). У 2022 році пшениця становила 911,8 тонн, кукурудза - 753,5 тонн, ячмінь - 178,4 тонн та овес - 34,0 тонн від загального виробництва зернових та зернобобових. Виробництво озимих зернових та зернобобових зросло на 9,3% порівняно з 2021 роком і досягло

963,7 тис. тонн. Пшениця була домінуючою культурою у виробництві озимих зернових та зернобобових (84,6%). [34]

Загалом можемо стверджувати, що підприємства Львівської області займають доволі стабільну позицію на українському ринку, незважаючи на всі виклики сьогодення, що свідчить про перспективність розвитку аграрного сектору на даній території.

Серед світових країн-експортерів сільськогосподарської продукції у 2020-2021 роках агропромисловий комплекс України був провідним експортером, особливо зернових та олійних культур. Загалом понад 90% експорту зернових та олійних культур проходило через українські порти Одеси та Херсона. Однак широкомасштабне вторгнення Росії поставило перед фермерами багато нових викликів: Посівні роботи, збір врожаю та внутрішні продажі у 2022 році, не кажучи вже про проблеми з експортом через блокаду тих самих портів та доріг, що підходять до них. Багато посівних площ все ще заміновані та недоступні, а подекуди частково недоступні. Логістичні ланцюжки з підрядниками були порушені, а багато обладнання, складів, приміщень, худоби та нового врожаю було знищено.

Але, незважаючи на таку ситуацію, український агробізнес поступово відновлює зруйновану внутрішнім виробництвом логістику та відновлює іноземні інвестиції. Так, у 2021 році український експорт аграрної продукції становив 40% від загального експорту країни, а у 2021-2022 роках експорт зернових та олійних культур стимулював зовнішню торгівлю (22,2 млрд доларів США кожна). У 2022 році загальні показники експорту України все ще були недостатніми, скоротившись майже на 35,7% (як у вартісному, так і в натуральному вираженні). Станом на 1 жовтня 2022 року загальний експорт України склав 4114 млн доларів США (9,66 млн тонн) у вартісному вираженні, що на 2280 млн доларів США (5,14 млн тонн) менше, ніж за аналогічний період 2021 року.

Морські перевезення через порти Одеси та Дунаю майже подвоїлися порівняно з серпнем. Експорт залізничним та автомобільним транспортом є

більш стабільним та менш ризикованим. З точки зору напрямків експорту, 67% української продукції експортується до ЄС, на чолі з Польщею та Румунією. Що стосується інших регіонів, то найбільші обсяги експорту припадають на Туреччину, Китай та Індію (334 млн тонн, 135 млн тонн та 124 млн тонн відповідно). Експорт сільськогосподарської продукції становить 62% від загального експорту України та 71% від обсягу експорту.

Серед сільськогосподарських продуктів кукурудза була найбільш експортованим продуктом у вересні цього року з експортною вартістю 474 мільйони доларів США. Порівняно з аналогічним періодом 2021 року експорт кукурудзи скоротився в 13 разів через затримки в доставці покупцям через блокаду портів з початку війни. Другим за обсягом експорту продуктом став ріпак на суму 423 млн доларів США, а третім - пшениця на суму 379 млн доларів США. Ячмінь посів друге місце з 94 мільйонами доларів США, за ним слідує соя з 87 мільйонами доларів США. [29, 40]

Враховуючи поточну ситуацію, необхідно вирішити такі ключові питання

– Забезпечення умов, які дозволять фермерам проводити всі необхідні польові роботи. Міністерство закордонних справ та Торгово-промислова палата України мають долучитися до реалізації пропозиції Міністра аграрної політики та продовольства пана Сольського, який закликав представників ЄС підтримати українських фермерів та сприяти проведенню весняної посівної кампанії. За словами міністра, фермери мають бути забезпечені насінням та добривами. [22]

– Посприяння відновленню поголів'я та реконструкції тваринницьких ферм. Кабінет Міністрів України має започаткувати спеціальну грантову програму, спрямовану на допомогу вітчизняним фермерам у придбанні молодняка, його вакцинації та створенні тваринницьких ферм сімейного типу, а також закликати країни-партнери та міжнародні організації надати фінансування для такої програми.

– Курс на розширення Зернової ініціативи та продовження її реалізації на один рік або до закінчення воєнного стану. Також важливо

поширити дію Зернової ініціативи на Миколаївський порт і включити в угоду можливість імпорту мінеральних добрив в українські порти.

– Спроби гармонізувати аграрну політику України з відповідними положеннями Спільної аграрної політики ЄС та привести національне законодавство у цій сфері у відповідність до вимог вступу України до ЄС. При цьому закони та нормативно-правові акти, які є складними для виконання аграріями в умовах воєнного часу, слід ухвалювати з відтермінуванням набрання чинності (можливо, після завершення воєнного стану) та адаптаційним періодом для окремих положень. [1]

2.3 Сучасні тенденції щодо розвитку агробізнесу

Під час та після війни існує нагальна потреба у підтримці внутрішньої економічної стабільності України, в тому числі у пошуку надходжень для поповнення бюджету, підвищення зайнятості та заробітної плати, відновлення економічної активності підприємств, недопущення тінізації ринку та нарощування експортного потенціалу нашої країни. Все це, включаючи заходи зі стимулювання торгівлі сільськогосподарською продукцією, може гарантувати розвиток аграрного сектору національної економіки. Водночас, важливо враховувати ризик незахищеності, який є постійним обмежуючим фактором для зростання агробізнесу в окремих регіонах нашої країни. Тому важливо визначити регіональні тенденції та пріоритети розвитку торгівлі сільськогосподарською продукцією на найближчу перспективу.

Під час війни та в перші роки після її завершення важливим буде пошук та успішне використання внутрішніх резервів для компенсації та збільшення втрат реального ВВП країни (падіння на 29,1% у 2022 році порівняно з попереднім роком).

Незважаючи на складну військову ситуацію, українські агробізнесмени планують великі внутрішні інвестиції у свій розвиток, в тому числі інвестиції в

нову техніку: У 2022 році цей сектор перебував у режимі очікування, але у 2023 році підприємства адаптуються до відносно нових реалій. Тому вони планують інвестувати в техніку на довоєнному рівні.

Про це свідчить нове опитування Agrohubs серед 14 найбільших українських агробізнесів.

Опитування проводилося в період лютий-березень 2023 року. Опитування визначило основні тенденції та напрямки розвитку агробізнесу за ключовими параметрами, включаючи оновлення технічних парків.

Agrohubs зібрав дані про обсяги інвестицій в основні види техніки, заплановані компаніями цього року. Потім дані були порівняні з даними аналогічного опитування, проведеного в попередньому році.

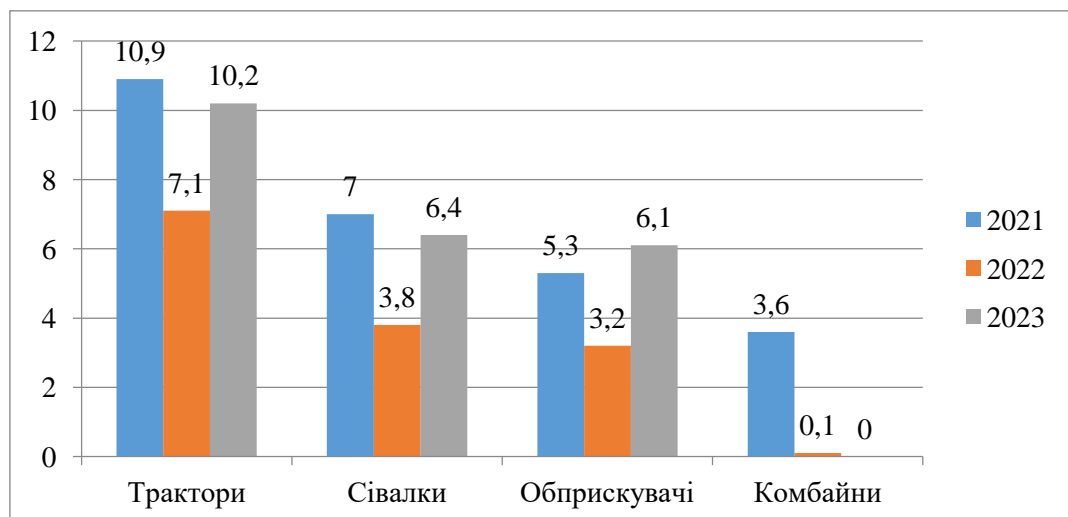

Рисунок 2.3 Середні дані інвестицій агрокомпаній у техніку (\$/га)

Складено на основі: [37]

Зокрема, якщо середні інвестиції в трактори, заплановані на 2023 рік, становили 10,2 долара США на гектар, то у 2022 році цей показник становив 7,1 долара США на гектар. Порівнюючи це з середніми даними за 2018-2021 роки (10,9 дол. США на гектар), ми бачимо, що компанії готові інвестувати значні кошти в оновлення тракторів.

Схожа ситуація і з обприскувачами: Згідно з планом на 2023 рік, інвестиції в обприскувачі становлять 6,10 доларів США/га. Це навіть більше, ніж у 2018-2021 роках (5,3 дол. США/га). У 2022 році закупівля нових обприскувачів становитиме 3,2 USD/га.

Те ж саме стосується і сівалок, які заплановані на рівні 6,4 USD/га на поточний рік, 3,8 USD/га у 2022 році та в середньому 7 USD/га за період 2018-2021 років. [9]

На основі аналізу вищезазначених тенденцій можна виділити ряд пріоритетів розвитку сільськогосподарських підприємств для низки регіонів України під час та після війни:

- західні регіони - максимальне збільшення виробництва сільськогосподарськими підприємствами всіх видів сільськогосподарської продукції, особливо в галузі рослинництва, з метою компенсації втрат господарств на сході та півдні України у 2022 році. Це стосується і досліджуваного нами підприємства ТзОВ «Данута», яке має досить стабільне положення на ринку [36] ;

- для центральних регіонів України - збільшення виробництва до рівня 2021 року і вище;

- для північних регіонів України - доведення виробництва продукції рослинництва і тваринництва в різних типах господарств, розташованих далеко від кордонів країни-агресора, до рівня 2021 року;

- для регіонів Південної України – збільшення обсягів виробництва на понад 100% на територіях, які не були окуповані агресором та віддалені від лінії фронту; відновлення обсягів виробництва до рівня 50-75% від 2021 року на територіях, які звільнені від агресора у Херсонській і Миколаївській областях; відновлення виробництва до рівня 75-100% в Одеській області; розмінування територій та відновлення посівних площ, відбудова господарств та вихід на рівень виробництва 25-50% до 2021 року на звільнених від агресора територіях Херсонської і Запорізької областей;

- для регіонів Східної України – розмінування територій та відновлення посівних площ, відбудова господарств та вихід на рівень виробництва 50% до 2021 року на звільнених від агресора територіях Харківської, Донецької та Луганської областей; відновлення обсягів виробництва продукції рослинництва і тваринництва до рівня 50-75% до 2021 року у господарствах

різних категорій, які віддалені від кордонів з країнами–агресорами у Харківській області.

Для успішної реалізації цих пріоритетів можна запропонувати низку ключових заходів, які дозволять прискорити розвиток агробізнесу в західних і центральних регіонах України та швидко компенсувати втрати в аграрному секторі в інших регіонах України:

- максимальне залучення додаткових внутрішніх та зовнішніх інвесторів для створення нових агропереробних виробництв та прискорення розвитку існуючих виробництв через нові програми державної підтримки, а також шляхом створення податкових пільг та стимулів для інвесторів під час війни та післявоєнної відбудови.

- розвиток нових транспортно-логістичних маршрутів для експорту сільськогосподарської продукції, таких як "зернові" коридори (наприклад, через Румунію та Молдову до болгарських чорноморських портів, або через Польщу до портів Балтійського моря);

- посилити дипломатичні переговори щодо збільшення експортних квот на ринок ЄС для всіх груп сільськогосподарської продукції (особливо продукції з високим ступенем переробки);

- багатоцільові масштабні інвестиції для розвитку агробізнесу у сфері відновлюваної енергетики (сонячні, вітрові та теплові електростанції в непридатних для агробізнесу регіонах), виробництво альтернативних видів палива на основі сільськогосподарської сировини та відходів (біоетанол, біодизель, біогаз, технічний спирт тощо);

- сприяння паралельному розвитку суміжних секторів економіки, таких як сільськогосподарське машинобудування, хімічна промисловість (включаючи виробництво добрив), складське господарство, аграрна освіта та наукові дослідження, аграрне будівництво.

Окрім людських жертв, руйнування інфраструктури та забруднення навколишнього середовища, війна призвела до величезних економічних втрат, що відобразилося у різкому падінні реального ВВП України на 29,1% у 2022

році. Сьогодні багатьом ключовим секторам національної економіки може знадобитися тривалий час (5-10 років і більше) для відновлення та відновлення економічного потенціалу. Натомість аграрний сектор, особливо агробізнес у Західній та Центральній Україні, є одним із секторів, який може прискорити економічне відновлення України як під час війни, так і після неї. Це можна зробити за допомогою сприятливих економічних стимулів для розвитку агробізнесу, таких як:

- залучити додаткові внутрішні та зовнішні інвестиції для розвитку переробного сектору в аграрному секторі;
- створення нових транспортно-логістичних маршрутів для збільшення експорту сільськогосподарської продукції;
- проведення переговорів щодо збільшення експортних квот на всі групи сільськогосподарської продукції до ЄС
- створення сприятливого інституційного середовища для реалізації інвестиційних проектів у сфері відновлюваної енергетики та виробництва альтернативних видів палива на основі використання сільськогосподарської сировини та відходів;
- створення сприятливих економічних умов для розвитку суміжних з агробізнесом секторів економіки, таких як сільськогосподарське машинобудування, агрохімічна промисловість, сільськогосподарське будівництво, складське господарство, аграрна освіта і наука.

Розділ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

3.1. Стратегія та напрями розвитку різних організаційних структур аграрного підприємництва та їх інтеграція в мегаекономіку

Аграрний сектор економіки України міцно закріпив за собою роль флагмана у забезпеченні позитивного зовнішньоекономічного балансу нашої держави і потребує постійного розвитку аграрного сектору. Найвирішальнішим фактором для цього є створення відповідного інноваційного підґрунтя, яке закріплене в чинному законодавстві та має сприяти стану наукової розробки тематики.

Адже, як показує світова та вітчизняна практика, впровадження інновацій впливає на сучасні процеси сільськогосподарського виробництва, управління агробізнесом та здійснення агробізнесу в цілому, виводячи агробізнес на якісно новий рівень.

Агробізнес вже давно є рушійною силою українського експорту та економіки в цілому. Завдяки аграріям багато українських ІТ та технологічних компаній мають великий клієнтський ринок та полігон для тестування ідей.

Динамізм світової економіки в умовах глобалізації показує, що ефективні механізми інноваційної політики відіграють вирішальну роль у забезпеченні конкурентоспроможності аграрного сектору. Сільське господарство України є потужним експортоорієнтованим сектором національної економіки і довело свою життєздатність як під час конфліктів в нашій країні, так і під час пандемії COVID-19. Однак для того, щоб сільське господарство функціонувало ще більш ефективно та стабільно, необхідно впроваджувати інновації та інноваційний розвиток у всіх сферах сільськогосподарського виробництва та на всіх етапах розвитку.

Передумовами економічної інтеграції є, перш за все, синергія, що виникає в результаті об'єднання ресурсів, більш ефективної комунікації, налагодженої системи управління диверсифікованою діяльністю, спільних ризиків і прагнення до збільшення частки ринку.

У прагненні України до інтеграції в Європейське співтовариство необхідно дослідити фактори, які посилять інноваційний характер аграрного сектору та джерела фінансування відповідно до його економічної структури та фінансової спроможності. З точки зору інновацій, важливим є вибір стратегії розвитку аграрного сектору. Ця стратегія має ґрунтуватися на пріоритетності розвитку видів діяльності, які приносять більші доходи та генерують достатні грошові потоки для фінансування вітчизняної науки, стартапів та інноваційних ініціатив. Майбутні перспективи, структура та конкурентоспроможність аграрного сектору залежать або від реалізації стратегії інноваційного розвитку, тобто розвитку видів діяльності з падаючими доходами і, відповідно, формування сировинної структури експорту та орієнтації на недостатнє фінансування, або від пріоритетності розвитку видів діяльності зі зростаючими доходами та створення і впровадження інновацій світового рівня. Це залежить від того, чи буде стратегія реалізована таким чином, щоб генерувати достатній грошовий потік для її фінансування.

Функціонування вітчизняного аграрного сектору на засадах інноваційної моделі розвитку є об'єктивно необхідним і потребує невідкладних заходів для

нарощування науково-технічного потенціалу та забезпечення його більш ефективного використання. З метою підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту та збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю, інноваційний розвиток та його фінансування повинні стати пріоритетними. Слід зазначити, що брак фінансування негативно впливає на зміст та ефективність інноваційної політики як на національному, так і на регіональному рівнях. Значне зростання дефіциту державного бюджету, а також величезна шкода, завдана українській економіці фінансовою кризою та російською військовою окупацією, унеможливають фінансування аграрного сектору відповідно до поточних потреб, не кажучи вже про фінансування інноваційного розвитку. Відносини добросусідства з Європейським Союзом та значна фінансова підтримка аграрного сектору країн-членів ЄС в рамках Спільної аграрної політики вимагають розробки та впровадження ефективних механізмів фінансової підтримки українських сільгоспвиробників та фінансування інноваційних розробок для забезпечення конкурентоспроможності сільгоспвиробників на європейському та світовому ринках. Це необхідно забезпечити.

Можливі наступні сценарії розвитку аграрного сектору з точки зору інновацій

- Український аграрний сектор є одночасно виробником і споживачем національних інновацій;
- Він є імпортером іноземних інновацій, сільськогосподарської техніки, селекційних матеріалів і технологій;
- Інновації спрямовані на збільшення виробництва та доходів, покращення транспортної логістики для експорту;
- Пріоритет надається інноваційним розробкам, екологізації сільськогосподарського виробництва та експорту технологій, сільськогосподарської техніки та продукції з високою доданою вартістю.

Україна, важлива сільськогосподарська країна, не має власних тракторів, комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки світового рівня. Фінансова

база для підтримки та фінансування інноваційного розвитку в аграрному секторі є нестабільною, дефіцитною та нерациональною. Орієнтація на низькорентабельні види діяльності поглибила відставання в інноваційному розвитку, збільшила залежність від іноземних технологій та сільськогосподарської техніки, призвела до занепаду аграрної науки. Аграрний сектор потрапив у сировинну пастку. Запропоновано стратегії інноваційного розвитку аграрного сектору. Основний акцент зроблено на залученні вітчизняних та іноземних інвестицій, особливо в переробну промисловість, сільськогосподарське машинобудування та інвестиції в наукові дослідження і розробки, а також фінансування вітчизняних ініціатив. Існує попит на інновації серед сільськогосподарських виробників, і цей попит заохочується державою.

Можна використовувати наступні фінансові інструменти:

- Пільгове оподаткування прибутку, отриманого від інноваційної діяльності;
- Зменшення бази оподаткування на суму інвестицій в інновації, їх розробку та впровадження;
- Доступ до державної фінансової підтримки підприємств-експортерів інноваційної продукції з високою доданою вартістю;
- Пріоритетне фінансування досліджень і розробок у сфері інформаційних технологій, захисту навколишнього середовища та штучного інтелекту;
- Фінансова та бюджетна підтримка з боку венчурного капіталу.

Така модель фінансової підтримки дозволяє забезпечити пріоритетний розвиток видів діяльності, що забезпечують підвищену віддачу та збільшення фінансових ресурсів, а також мультиплікативний ефект від фінансування розширення інноваційного розвитку не лише в аграрному секторі, а й у суміжних галузях економіки, зокрема промислового виробництва, в тому числі сільськогосподарського машинобудування. Досвід країн з високотехнологічним аграрним сектором свідчить, що пріоритетний інноваційний розвиток базується на залученні іноземних та вітчизняних інноваційних продуктів, їх розробці,

тиражуванні та впровадженні. Ми пропонуємо розробити стратегію інноваційного розвитку аграрного сектору, використовуючи методологію побудови інноваційної піраміди Розабет Мосс Кантер. [42]

На верхньому рівні знаходяться питання національного значення, які задають напрямок майбутнього інноваційного розвитку та отримують найбільшу частку фінансування.

Середній рівень включає регіональні та субрегіональні проблеми інноваційного розвитку.

Нижній рівень включає завдання інноваційних компаній, стартапів та науково-дослідних інститутів, які працюють над широким спектром ідей та інновацій, які ще не отримали розвитку. Застосування стратегії інноваційного розвитку через призму інноваційної піраміди дозволяє краще оцінити існуючі завдання, внести корективи та отримати повну картину реалізації завдань на всіх трьох рівнях. Ми рекомендуємо поетапну реалізацію стратегії інноваційного розвитку аграрного сектору.

– Перший етап спрямований на індустріалізацію сільськогосподарського сектору шляхом локалізації виробництва конкурентоспроможних, сучасних тракторів, комбайнів та іншої важливої сільськогосподарської техніки, створення спільних підприємств та придбання ліцензій. Удосконалюються функціональні можливості сільськогосподарської техніки та впроваджуються сучасні системи дистанційного керування відповідно до умов роботи, існуючих інноваційних продуктів та вимог точного землеробства. Також використовуються та впроваджуються інноваційні розробки, реалізовані стартапами. Персонал навчається застосуванню інновацій з розвинених країн, а студенти направляються на навчання до аграрних та інженерних університетів у високотехнологічних країнах агровиробництва, зокрема, в Ізраїлі.

– Будівництво переробних потужностей світового рівня та сучасні технології переробки, енергозберігаюче та екологічно чисте пакування та зберігання продукції. Впровадження програми Green Deal та стандартів ЄС у

сфері вирощування енергозберігаючої, екологічно чистої продукції, її переробки та екологічного пакування. Дослідження, вдосконалення та впровадження сучасних інноваційних розробок у сфері водопідготовки та ефективного використання зрошувальної води в південних регіонах України.

– Етап три. Створення національної інноваційної системи та розроблення її стратегії розвитку, кооперації та фінансової підтримки. Ключові напрями такого стратегічного розвитку в агросекторі: використання цифрових технологій для сільськогосподарського виробництва (наприклад, блокчейн, великі дані), розвиток інноваційних технологій для переробки сільськогосподарської продукції (відстеження ланцюга поставок від поля до заводу за допомогою блокчейну), енергетика, ефективність, автоматизовані системи управління, екологічність, розумна упаковка товарів, застосування штучного інтелекту, відновлювані джерела енергії.

– Четвертий етап. Перехід до усталеного агроекологічного розвитку внаслідок еволюційного розвитку та пріоритетне фінансування цієї сфери. Також це в свою чергу сприяє розвитку національної інноваційної системи. Україна поступово рухається до технологічного домінування в аграрному експорті, враховуючи сільськогосподарську техніку, розвиток інноваційних переробних підприємств «під ключ» і продукції з високою доданою вартістю. Для підтримки реалізації цієї моделі використовуються різні фінансові інструменти, такі як модель кластерного фінансування, венчурне фінансування, страхування ризиків запуску інноваційних продуктів, бюджетна підтримка, фінансування через державно-приватне партнерство, оподаткування інновацій, випуск раціоналізаторських сертифікатів та аграрних розписок.

Така стратегія інноваційного розвитку у сфері аграрного підприємництва потребує кілька кроків. Першим доцільно запровадити пільги для тих, хто експортує інноваційну продукцію в аграрному секторі. Такий підхід сприятиме стимулюванню попиту на інноваційні послуги та стимулювати експортерів сільськогосподарської продукції.

Фінансове забезпечення пільг та підтримка розвитку інноваційної діяльності аграрного сектора може здійснюватися шляхом відрахувань від експорту сировини. Такий підхід до стратегій інноваційного розвитку та фінансування їх реалізації забезпечить поступовий перехід до експорту продукції з високою доданою вартістю та визначить пріоритність інноваційного розвитку в аграрному секторі. Важливі досягнення у сфері переробки, сільськогосподарського машинобудування та інформаційних технологій будуть сприяти зростанню різних видів діяльності із підвищеним доходом та, що у свою чергу, забезпечить фінансування інноваційного розвитку. [5]

Подана вище інформація свідчить про такі основні переваги інвестиції та їх використання в аграрному секторі:

– Значний аграрний потенціал: Україна відома багатством своїх земельних ресурсів що виділяються з усієї Європи. Що ж стосується кількісних показників, то загальна площа сільськогосподарських угідь на даний момент становить близько 42 млн га, не враховуючи площу окупованих територій. Такі умови забезпечують належний розвиток різних галузей агробізнесу.

– Експортний потенціал: наша країна займає одне з провідних місць у світі за експортером зерна, соняшникової олії, олійних культур та інших сільськогосподарських продуктів. Навіть від час війни у 2022 році Україною було експортовано аграрної продукції сумою у 23,6 млрд доларів США. Цей показник відрізняється від рекорду 2021 року лише на 15% .

– Потенціал інноваційних технологій: якісне та комплексне використання сучасних сільськогосподарських технологій, таких як сільськогосподарська автоматика, прецизійне землеробство, розвиток біотехнологій, вирощування органічної продукції, впровадження енергоефективних та екологічно чистих рішень у виробництві - усі ці дії можуть стати привабливими для інвесторів, які бачать можливість отримати високу врожайність і дохідність із кожного гектара сільськогосподарських угідь.

– Уряд України активно підтримує аграрний сектор та залучення інвестицій, зокрема через спільну програму повоєнної відбудови України з

міжнародними фінансовими організаціями та через державні органи, такі як Урядовий офіс із залучення та підтримки інвестицій та Міністерство закордонних справ.

Законодавча влада також зацікавлена у збільшенні інвестицій в аграрний сектор: у січні 2023 року Верховна Рада України ухвалила законопроекти №8298 та №8299 (про внесення змін до Податкового та Господарського кодексів) щодо додаткової підтримки бізнесу в умовах воєнного стану.

Законопроект передбачає звільнення від сплати податку з 1 березня 2022 року до 31 грудня року, наступного за роком, в якому закінчується або скасовується воєнний чи надзвичайний стан, земельних ділянок, розташованих на територіях, на яких ведуться бойові дії або які тимчасово окуповані збройними силами російської федерації, а також земельних ділянок, забруднених вибухонебезпечними предметами та/або фортифікаційними спорудами, визначених обласною військовою адміністрацією, для платників ЄП четвертої групи.

Також у травні 2023 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 9266 «Про електронні аграрні розписки» [21], основною метою якого є запровадження нових фінансових інструментів для фінансування сільськогосподарського виробництва. Законопроектом пропонується врегулювати електронні аграрні розписки як неемісійні цінні папери в електронній формі. Водночас, законопроект не скасовує Закон України «Про аграрні розписки» а запроваджує новий фінансовий інструмент фінансування поряд з традиційними паперовими розписками.

Розуміння переваг аграрного сектору України та його потенціалу в глобальному масштабі дозволить інвесторам продовжувати вкладати кошти в цей сектор економіки.

Однак, поряд з перевагами, потенційні інвестори також мають занепокоєння щодо специфічних викликів регіону та проблем, пов'язаних з військовими діями, які можуть вплинути на інвестиції в аграрний сектор. Основні проблеми полягають у наступному:

1. Правовий захист прав інвесторів в аграрному секторі є недостатнім. Неприятливий інвестиційний клімат, нестабільне законодавство та низький рівень захисту прав власності створюють значні ризики для інвесторів. Відсутність прозорих та неуніфікованих правових механізмів, недоліки судової системи України та корупція є перешкодами для залучення іноземних інвесторів та знижують зацікавленість вітчизняних інвесторів.

2. Застаріла інфраструктура та технічне обладнання. Багато сільськогосподарських підприємств в Україні стикаються з проблемою застарілої інфраструктури та відсутності необхідного технічного обладнання. Відсутність сучасних зрошувальних та дренажних систем, сховищ, доріг та іншої інфраструктури стримує розвиток аграрного сектору та знижує його конкурентоспроможність.

3. Відсутність доступу до фінансування та дуже високі відсоткові ставки за кредитами. Більшість агробізнесів мають обмежений доступ до фінансових ресурсів і покладаються на кредити. Однак високі кредитні ставки та складні процедури отримання кредитів ускладнюють інвестування в сільське господарство. Відсутність доступу до довгострокових кредитів та недостатній розвиток фінансових установ, спрямованих на підтримку аграрного сектору, перешкоджають сталому розвитку галузі. Національна програма "Доступні кредити 5-7-9" спрямована на підтримку мікро-, малих та середніх підприємств у доступі до банківських кредитів, але не вирішує проблеми великих агробізнесів у пошуку дешевого фінансування.

4. Брак знань та навичок у кадрів. Низька кваліфікація сільськогосподарських працівників та відсутність у них сучасних знань про виробництво, технології та управління обмежують потенціал розвитку сільського господарства. Незважаючи на складні умови війни, існує необхідність сприяти підвищенню рівня освіти та кваліфікації працівників сільського господарства, а також розвивати відповідну інфраструктуру для їхнього навчання та професійного розвитку.

5. Реалізація другого етапу земельної реформи. Незважаючи на середнє зростання ціни за гектар землі за час війни на 30% (за даними Мінагрополітики), доцільність реалізації другого етапу земельної реформи з 1 січня 2024 року, що дозволить юридичним особам отримати доступ до ринку землі та продажу земель сільськогосподарського призначення іноземним інвесторам, наразі є дуже сумнівною. Бізнес має отримати можливість легально та прозоро інвестувати на території України, що сприятиме економічному зростанню, незважаючи на військові загрози.

6. Логістичні витрати. Початок її війни призвів до п'яти-шестикратного зростання логістичних витрат через закриття портів та збільшення вартості залізничних перевезень. Дійсно, вартість доставки сільськогосподарської продукції на експорт зазвичай становить близько двох третин ціни. Для подолання цього слід активно просувати альтернативні ланцюги постачання, розвивати логістичні комплекси поблизу європейського кордону, здійснювати активне лобіювання на міжнародному рівні для зменшення експортного тиску на українських агровиробників, а також максимально розширювати режим безмитної торгівлі між ЄС та Україною.

7. Страхування військових ризиків. Потенційні інвестори неохочі вкладати великі кошти в аграрний сектор через постійні обстріли та ракетні атаки з боку сусідніх країн. Згідно зі звітом "Швидка оцінка збитків та потреб у відновленні" (RDNA-2), підготовленим Світовим банком у співпраці з урядом України та Європейською комісією, прямі збитки в сільському господарстві станом на лютий склали 8 мільярдів доларів США. З них 4,2 млрд доларів США було витрачено на ремонт зруйнованої сільськогосподарської техніки та обладнання. Загалом, втрати сягнули близько 40 мільярдів доларів США.

У цьому випадку страхування воєнних ризиків є однією з головних передумов для залучення прямих іноземних інвестицій та мобілізації всієї системи фінансових інструментів, доступних Україні. Водночас, необхідно вирішити кілька питань, зокрема, страхування воєнних ризиків, страхування ризиків у контексті експорту зерна та логістики (забезпечення сталої вартості

продукції, незважаючи на логістичні перешкоди), відбудови України (ремонт зруйнованої техніки та обладнання) та сільськогосподарських робіт на замінованих територіях (страхування орендованої техніки та страхування життя працівників на замінованих територіях), а також надання можливості українським страховим компаніям перестраховувати воєнні ризики у найбільших світових страхових компаніях.

Водночас, незважаючи на ризики, створені війною, та проблеми інвестування в сільське господарство, родючі землі України є надзвичайно привабливими для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Проактивні дії уряду, законодавчої влади, міжнародних організацій та активного бізнесу, спрямовані на суттєве зменшення або усунення ризиків інвестування в аграрний сектор навіть у воєнний час, а також спільні та оперативні дії щодо подолання проблем аграріїв, дозволять швидко активізувати процес інвестування в сільське господарство та значно покращити економічну ситуацію в країні, яка значно покращиться. [12]

3.2. Напрями вдосконалення різноманітних організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки

Незважаючи на масове руйнування інфраструктури, перекопування полів в Україні та спад виробництва, провідні експерти стверджують, що сільське господарство навряд чи втратить свій статус житниці Європи та світу. Зокрема, необхідно дослідити динаміку змін у виробництві зерна в окремих регіонах України під час активних бойових дій для вирішення проблем забезпечення місцевих споживачів якісною та доступною сільськогосподарською продукцією під час і після війни та потенційної втрати глобального статусу в експорті зерна. (Додаток В, Г)

Активні бойові дії з боку РФ на українських землях спричинили до втрати посівних площ сільськогосподарських культур на 26,2%. Суттєво зменшилось значення валового збору – на 37,4% а також урожайності – на 15,2%. Проте розподіл по районах є досить нерівномірний, що залежить від окремої ситуації

на кожному напрямку боротьби. Зокрема в деяких регіонах, в тому числі й у Львівській області спостерігається збільшення цих показників. Посівні площі +3,3%, урожайність +0,9%, валовий збір +4,2%.

Хоча й урожайність зернових у Сумській області збільшилась на 9,2%, але ні як не змінила інші показники. Загальна динаміка виробництва зернових є на жаль негативною загалом по регіонах. Незважаючи на це отриманої кількості зерна має вистачити для забезпечення внутрішніх потреб населення. Баланс споживання також не постраждає.

Окремо слід аналізувати виробництво пшениці, як основної експортної сировини нашої країни. Її динаміка є непропорційною в різних частинах країни. (Додаток Б, Д-3)

Згідно аналізу військові дії в регіонах нашої держави негативно впливають і впливатимуть на виробництво пшениці. Таким чином, показник загальних посівні площі скоротився на 25,5 %. Щодо валового збору та показника урожайності, то вони теж суттєво зменшились: валовий збір на 25,5%, урожайність на 13,4%.

Проте в деяких регіонах спостерігаються також позитивні зміни, що стосуються вирощування різних культур.

Так у Вінницькій області посівні площі збільшились на 0,7%. Закарпатська область збільшила свої посіви на 4%, Івано-Франківська аж на 14,8%, Полтавська – 0,1%, Тернопільська – 7,5%, Хмельницька – 4,7%, Чернівецька – 7,8%. Така тенденція пов'язана із відсутністю безпосередніх втрат території під час бойових дій, а також релокація багатьох східних компаній.

Показники валового збору збільшилися у Закарпатській на 10,5%, Івано-Франківській на 15,8%, Львівській на 10,6%, Сумській на 9,8% та Тернопільській на 3,3 %. Так навіть Сумська область незважаючи на складну безпекову ситуацію змогла значно підвищити цей відсоток.

Збільшення урожайності спостерігається у Волинській на 0,9%, Закарпатській на 6,1%, Івано-Франківській на 0,9%, Львівській на 4,0% та Сумській на 12,8%.

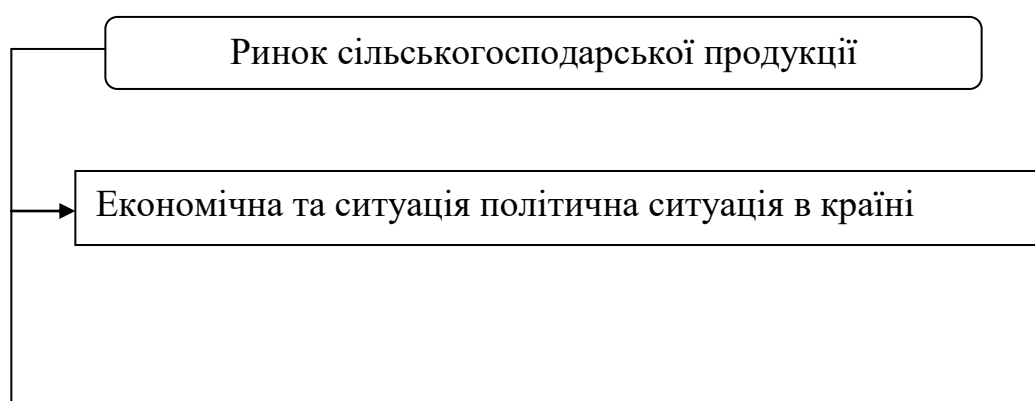
Згідно проаналізованих даних можна висловити думку про важливість розвитку аграрного сектору та необхідності вжити заходів що забезпечать місцеві ринки достатньою кількістю сільськогосподарської продукції. Серед основних пунктів можемо виділити наступні [17]:

Важливу роль у відновленні та стабілізації активної економічної діяльності в аграрному секторі відіграє підтримка локальних фермерів. Основною метою є надання доступу фермерів до можливих кредитів а також відкрити доступ до можливих навчань чи курсів, що сприятимуть розвитку і вдосконаленню аграрного бізнесу.

Проте без забезпечення стабільного попиту на продукцію сільського господарства ці всі кроки можуть бути марними. Адже затребуваність агротоварів передбачатиме створення місцевих ринків збуту, де продукція буде іти безпосередньо від фермера до споживача. Такий крок є досить корисний для майбутнього фермерства, оскільки дохід від виторгу збільшиться, а логістичні витрати на далекі відстані зменшаться.

Однак при такій стратегії не варто забувати про споживачів. Заохотити їх до покупки того чи іншого продукту зараз досить складно. В такому випадку місцеві органи влади можуть організувати різноманітні фестивалі, дегустації для жителів територіальних громад.

Звісно запропонований нами перелік заходів можна ще доповнювати. Але при плануванні варто спиратись не лише на власні бажання, а також враховувати фактори, що впливають на розвиток місцевих ринків сільськогосподарської продукції. Такий перелік представлено на рисунку 3.1.

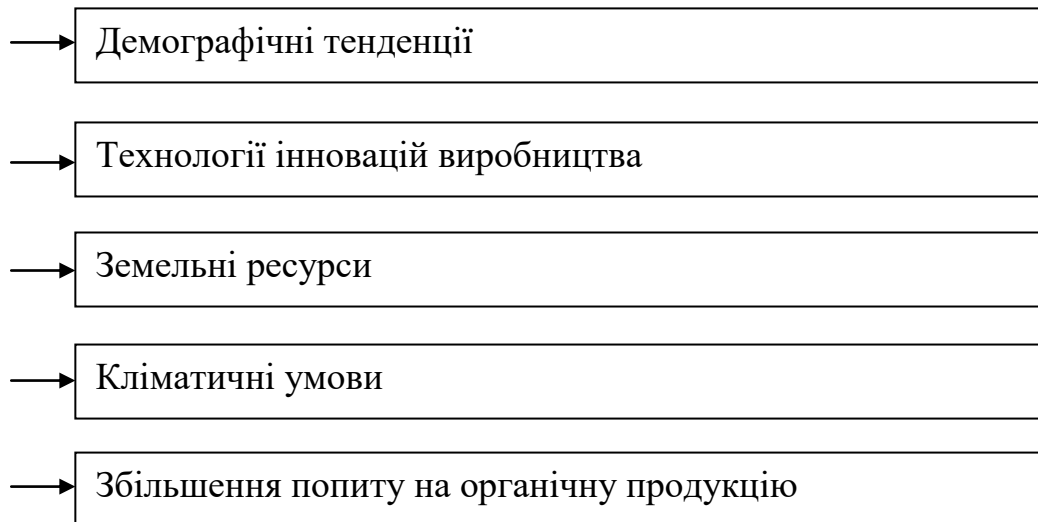

Рисунок 3.1 Фактори впливу на ринки сільськогосподарської продукції

Побудовано за даними: [10]

Важливою довоєнною тенденцією було розширення сільськогосподарського виробництва за рахунок використання сучасних технологій, зокрема механізації та автоматизації виробничих процесів, що знижувало витрати та підвищувало врожайність. Наприклад, автоматизація виробництва, ефективне використання земельних і водних ресурсів, більш точне внесення різних добрив, сучасні методи обробітку ґрунту та захисту рослин, а також прогресивне вдосконалення іригації сприяли підвищенню продуктивності та врожайності сільськогосподарських культур, зниженню виробничих витрат і отриманню продукції вищої якості. Попит на екологічно чисту органічну продукцію також зростає. Зміна споживчих уподобань створює попит на нові види сільськогосподарської продукції, такі як культури без ГМО, які коштують дорожче, але відповідають вимогам якісного, здорового способу життя. Це стимулює розвиток малих та середніх фермерських господарств, які можуть конкурувати з великими агробізнесами в секторі натуральних та здорових продуктів харчування. Слід також зазначити, що пандемія COVID-19 та активні конфлікти в Україні збільшили попит на продукцію місцевого виробництва, що призвело до розвитку локальних ринків та сільського господарства в цілому.

Проте це не єдина сфера, де слід вносити певні корективи. Післявоєнна відбудова торкнеться усіх сфер, зокрема і зеленого туризму. Після закінчення війни у багатьох українців та зарубіжних громадян виникне інтерес до «спадщини», що принесла війна. Такі явища хоча і є трагічними, але можуть використовуватись в позитивному руслі, для привернення уваги до нашої місцевої культури, традицій, ремеслу та продукції. Хоча позитивні тенденції присутні навіть у такі складні часи, все ж не можемо оминати проблеми, які ускладнюють розвиток сільського господарства та аграрної продукції України. До таких можемо віднести: [20]

- відсутність достатнього фінансування. Звісно зараз держава намагається зосередити усі свої ресурси на підтриманні армії і це правильно. Але якщо говорити про бюджет передбачений для розвитку аграрного сектору, то він має бути направлений на розвиток інфраструктури. Це може бути будівництво складів, зерносховищ, налагодження якісних дорожніх сполучень;

- нерівномірність розподілу земельних ресурсів по відношенню до різних регіонів. Це ж стосується і технологічних баз, недостатня кількість яких веде за собою загрозу у вигляді низької якості агропродукції та зниженню рівня конкурентоспроможності в межах місцевих ринків.

- відсутність ефективної системи державної підтримки, тобто програми для малих та середніх фермерських господарств, яка б сприяла підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню доступу до ринків збуту. Особливо це стосується експорту сільськогосподарської продукції, який є важливим джерелом доходу для нашої країни в умовах тотальної агресії з боку Росії. Перспективи України як експортера сільськогосподарської продукції з майже непорівняним потенціалом агровиробництва на світовому аграрному ринку є багатообіцяючими. В умовах зростання доходів населення, урбанізації, зміни харчових звичок та розвитку біопалива очікується значне зростання світової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Це стосується як сировини, так і кінцевої продукції з високою доданою вартістю. Однак, український аграрний сектор та харчова промисловість ще не досягли можливого та бажаного рівня

конкурентоспроможності, а тому аграрний сектор України потребує реформування, щоб скористатися великими можливостями, які очікуються в майбутньому.

Відчувається брак інвестицій у сучасне та ефективне сільське господарство та промислову переробку сільськогосподарської продукції. Підприємницьким ініціативам перешкоджає несприятливе бізнес-середовище, яке характеризується необґрунтованими адміністративними бар'єрами, корупцією та зарегульованістю. У сільській місцевості негнучкий ринок землі та низький рівень освіти в поєднанні з браком підприємливих та інноваційних молодих фермерів призводять до неефективної структури економічних суб'єктів, залишаючи невикористаним потенціал для підвищення продуктивності та диверсифікації. Обмеженість експортних товарів (переважно сировини) та висока залежність від партнерів роблять Україну вразливою до несприятливих погодних умов, політичних подій, ринкової кон'юнктури та цін.

Якщо потенціал України не розвиватиметься найближчим часом, країна може втратити чудову можливість отримати вигоду від зростаючого світового агропродовольчого ринку. Існує дуже високий ризик остаточної втрати експортних можливостей, оскільки більш конкурентоспроможні, гнучкі та адаптивні конкуренти використовують найперспективніші та найцінніші можливості на світовому ринку. На нашу думку, для того, щоб максимально використати сприятливу кон'юнктуру світового аграрного ринку, необхідно розкрити потенціал українського сільського господарства та агробізнесу шляхом проведення глибоких, довгострокових і збалансованих реформ, спрямованих на посилення конкурентоспроможності аграрної та харчової промисловості та розвиток сільських територій. У ході нашого дослідження ми розробили стратегічне бачення розвитку українського сільського господарства та сільських територій під час та після війни. Ми вважаємо, що в рамках процесу реформ Україні необхідно створити експортно-орієнтоване сільське господарство та харчову промисловість, які виробляють конкурентоспроможні продукти харчування, що відповідають міжнародним стандартам безпеки та

якості. Модернізація та інвестиції в харчовий сектор дозволять виробляти продукцію з високою доданою вартістю, що диверсифікує експортний портфель України. В результаті цих перетворень Україна зміцнить свої позиції на традиційних експортних ринках та розпочне торгівлю новими експортними продуктами з новими партнерами, що сприятиме формуванню позитивного сальдо торговельного балансу сільськогосподарської продукції.

Розвиток ефективної та диверсифікованої підприємницької структури в аграрному секторі економіки через більш гнучке реформування ринку сільськогосподарських земель. Господарства різних розмірів та напрямів діяльності сприяють ефективному сільськогосподарському виробництву, а спеціалізація та диверсифікація виробництва, в тому числі розвиток органічного виробництва, забезпечують життєздатність різних типів сільськогосподарських підприємств. Ці зміни відбуваються в рамках стабільної, передбачуваної, простої, цілеспрямованої та сучасної аграрної політики та системи підтримки, яка мінімізує форми підтримки, що спотворюють ринок, такі як цінова підтримка та виплати, пов'язані з виробництвом. Політика розвитку сільських територій враховує місцеві потреби та заохочує місцеві ініціативи. Це призводить до розвитку різних форм сільського підприємництва в несільськогосподарському секторі, а в аграрному секторі - до створення нових робочих місць та покращення якості життя в сільській місцевості через диверсифікацію виробництва, виробництво органічної продукції з вищою доданою вартістю та покращення інфраструктури. Екологічна стійкість агропродовольчого виробництва враховується в усіх заходах політики. Регуляторні стандарти для води, ґрунту та пестицидів встановлюються відповідно до європейських/міжнародних стандартів. Детальне застосування органічних технологій в аграрному секторі, сучасна та ефективна національна політика у сфері лісового, рибного господарства та біоенергетики сприяють збереженню природних ресурсів. На нашу думку, регіональна стратегія розвитку сільського господарства повинна базуватися на таких пріоритетах (Додаток I)

Щоб міжрегіональні продовольчі контакти були кращими, необхідним є виконання наступних дій:

- розвивати процес кооперації та взаємозв'язку у виробництві, маркетингу, переробці та грамотному використанні сільськогосподарської продукції;

- збільшення кількості виробництв сільськогосподарської продукції в регіонах та підприємствах, які можуть максимально ефективно вести агробізнес. Мається на увазі тих виробників, які мають наміри збільшувати виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції при цьому щоб витрати на виробництво та транспортування до споживачів були мінімальними;

- утворення зон, що будуть призначені для комерційного виробництва сільськогосподарської продукції. При цьому мають бути урахувані напрямки використання сільськогосподарської продукції;

- процес покращення умов зберігання а також збільшення ефективності транспортних перевезень та логістичного сполучення;

- запровадження ефективного переліку заходів, включаючи економічні та інвестиційні, що направлені на стабілізацію і сталий розвиток наявної ринкової бази;

- проведення аналізу рівня ефективності комунікації, що відбуваються на продовольчому рівні між регіонами;

- формування розподілення продовольчих запасів між регіонами. Цей процес повинен проводитись як шляхом стимулювання та мотивації окремих виробників так і по відношенню до різних видів продукції та продовольчих товарів;

- головним завданням є забезпечення належних умов для того, щоб місцеві жителі змогли отримувати та купувати якісну та різноманітну продукції. Не менш важливо щоб ці продукти харчування були економічно доступними. Це можна втілити за допомогою створення оптимального балансу, який буде стосуватись процесів у внутрішньому виробництві, а також залучати експорт та імпорт окремої сільгосппродукції. Експортуватись будуть

здебільшого надлишки власних запасів, а імпортувати доведеться ті продукти, виробництво яких відсутнє в Україні, недостатнє або ж недоцільне.

В цілому сучасні умови господарювання в аграрному секторі економіки для України диктують свої вимоги та передбачають використання та розвиток інноваційних технологій та їх інтеграцію у виробничий процес. Серед основних напрямків як це можна втілити в реальність можемо виділити наступні етапи:

- покращення демографічної ситуації на території сільських населених пунктів;

- соціалізація сільського населення та товаровиробників шляхом створення сприятливих житлових та соціальних умов (розвиток транспортних мереж, енерго- та водопостачання, соціальної інфраструктури) з метою сприяння притоку компетентних людських ресурсів у сільську місцевість, запобігання відтоку людських ресурсів із сільської місцевості в міста та підтримки компактного і комплексного розвитку територіальних поселень

Подолання дискримінації;

- створення нових робочих місць через розвиток альтернативних видів діяльності (стимулювання зростання бізнесу та створення сприятливих умов для розвитку в несільськогосподарських сферах, особливо в рекреаційній та екологічній діяльності); збільшення зайнятості в соціальному секторі та інфраструктурі аграрного ринку (зберігання, транспортування, збут) у сільській місцевості;

- збільшення кількості служб, що консультують, надають правові, економічні і навіть технологічні послуги різним суб'єктам сільського господарства, наприклад різного роду консультації;

- покращення інвестиційної привабливості сільськогосподарських територій, сприяння реалізації інвестиційних проектів;

Тому аграрний сектор економіки повинен функціонувати на нових організаційно-економічних і технологічних засадах, з інтегрованими виробничо-технологічними системами виробництва і технологій функціонально взаємопов'язаних підприємств, галузей і секторів, об'єднаних спільною

кінцевою метою - забезпечення населення необхідною кількістю продовольства за доступними цінами.

Слід констатувати, що українське село має безліч перспектив для розвитку. Для цього в першу чергу варто оптимізувати найважливіші напрямки що сприятимуть розвитку сільських територій. Дану мету можемо досягти шляхом покращення організаційно-правових форм господарювання. Вдосконалення цієї складової допоможе вивести аграрний потенціал країни на суттєво вищий рівень. Окрім цього слід приділити достатню увагу для розвитку системи ефективних економічних відносин між виробниками у цій сфері. Невід'ємним етапом є розгляд інтересів селян, тенденції щодо збереження екологічності, чистоти довкілля, удосконалення соціальної інфраструктури з урахуванням диверсифікації підприємницької діяльності.

Загалом основною метою на сьогоднішній день є забезпечення стабільності в економічній сфері, що стосується аграрної сфери зокрема. Ця сфера є перспективною на територіях із відносним безпековим становищем та потребує належної підтримки.

ВИСНОВКИ

В результаті проведених нами досліджень, можна дійти основних висновків:

1. Аграрний сектор України займає провідне місце у розвитку економіки. Його розвиток є беззаперечною необхідністю та вимагає активної діяльності. Основною метою розвитку сільського господарства є його перспективи покращення соціального та матеріального добробуту населення. Сучасний стан ведення сільськогосподарського підприємництва має неабиякий вплив на стабільність нашої країни на світовому ринку. Для стабілізації сільськогосподарського сектору важливим є вдосконалення організаційних форм господарювання, що сприятиме також зменшенню негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє середовище а також реалізації

ефективної агроекологічної політики. Питання форми та організації підприємницької діяльності є одним з найважливіших питань, що виникають на ранніх стадіях створення сільськогосподарського підприємства.

Ринкова економіка передбачає три основні організаційні форми. Першою є одноосібне володіння. Така форма передбачає управління підприємства власником, який має повний контроль над усіма процесами, що відбуваються та несе особисту відповідальність за діяльність фірми. Приватне підприємство є найпростішою формою ведення агробізнесу, проте має ряд переваг та недоліків.

Другою формою ведення підприємницької діяльності є партнерство (товариство) – це уже складніша форма, що характеризується спільним управлінням кількох партнерів, кожен з яких відповідає за певний вид робіт, затверджений у формі угоди. Така форма управління найбільш характерна для різних інтелектуальних сфер, включаючи медицину, юриспруденцію чи мистецтво.

Корпорація є третьою організаційною формою та являє собою складний механізм, де управління здійснюється із залученням акціонерів. Акціонерні товариства характеризуються довго тривалістю існування, що може сприяти перспективному розвитку. Проте це й свідчить про більші за розміром податки на одиницю отриманого прибутку.

2. Формування різних форм господарювання у аграрному секторі відбувається під дією різних чинників. Серед основних варто виділити сприятливе природне середовище із наявністю необхідних ресурсів, історичні та соціокультурні фактори, економічні умови та ринковий попит, технологічний прогрес та інновації, державне регулювання та фінансова підтримка, динаміка та стабільність ринку, процеси глобалізації та екологізації, наявність людських ресурсів та достатніх фінансових можливостей. Саме при взаємодії усіх поданих вище факторів доцільно формувати обрану організаційну форму.

3. Основні методичні засади організаційних форм базуються на проведенні аналізу обраного економічного середовища, у нашому випадку

агропідприємств Львівської області, дослідження ефективності впровадження тих чи інших форм господарювання, аналітичне спостереження за усіма бізнес-процесами, починаючи від стратегічного планування та завершуючи рівнем соціальної відповідальності досліджуваних підприємств. Наступним етапом є оцінка запропонованих раніше стратегій удосконалення організаційних форм, а також пропозиція власних напрямів розвитку аграрного підприємництва відповідно до викликів сучасності.

Продуктивне сільськогосподарське виробництво формується по-різному в різних регіонах. Показники сільськогосподарського сектору досліджуваної нами Львівської області демонструють позитивну тенденцію до зростання. Це стосується як продукції рослинництва так і тваринництва. Загальна вартість сільськогосподарської продукції у 2022 році зросла на 10,2% в порівнянні із показником 2020 та становить 26712,6 млн. грн. За цими показниками Львівська область займає 6 місце серед інших регіонів країни. У структурі виробництва сільськогосподарської продукції переважають зернові та зернобобові 23% а також технічні культури 21%. У структурі посівних площ у 2022 році знову ж таки переважають культури зернові та зернобобові 43,8% і технічні культури – 28,5%. Загальна площа зібраних площ зернових та зернобобових збільшилась на 3,3% внаслідок збільшення посівів пшениці та кукурудзи. Показник валового збору суттєво збільшився для цукрового буряка на 30,7% в порівнянні з 2021 роком, урожайність цукрового буряку також збільшилась на 23,6% і загалом проаналізовані показники мають тенденцію до зростання. Загалом можемо стверджувати, що підприємства Львівської області займають доволі стабільну позицію на українському ринку, незважаючи на всі виклики сьогодення, що свідчить про перспективність розвитку аграрного сектору на даній території.

4. Війна в Україні принесла багато як людських втрат так і значних руйнувань інфраструктури, спад економіки що виразився у різкому зменшенні реального ВВП у 2022 році на 29,1%. Експерти Світового банку та Європейської комісії оцінюють збитки, завдані війною в Україні в період з 24

лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року, у 134,7 мільярда доларів США, а потреби у відновленні - у 410,6 мільярда доларів США.

5. Для нормалізації економічної діяльності на території України важливо вжити низки заходів які будуть базуватись на:

- Залученні додаткових інвестицій (внутрішніх та зовнішніх) інвестицій для розвитку аграрного сектору;
- Прокладанню нових маршрутів (транспортних та логістичних), що забезпечують збільшення експорту аграрної продукції;
- Підготовці сприятливих економічних умов для розвитку дотичних до аграрного бізнесу секторів економіки: сільськогосподарського машинобудування, агрохімічної промисловості, аграрного будівництва, складського господарства, аграрної освіти і науки.

Результатом виконання кваліфікаційної роботи стала розробка стратегії, що допоможе залучати інвестиції, грамотно їх використовувати та збільшувати інвестиційну привабливість аграрного сектору. Адже за агробізнесом майбутнє вільної та незалежної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomikypidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> (дата звернення 25.12.2023 р.).
2. Агропромисловий комплекс Львівської області. URL: https://geoknigi.com/book_view.php?id=44 (дата звернення 25.12.2023 р.).
3. Батюк Р. Б., Колодійчук В. А. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств на основі показників продовольчої безпеки України. 2023. С. 8-12.

4. Безтелесна Л. І. Брелюс І. М. Сучасні тренди функціонування аграрного сектору України. Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне. 2023. С. 9.
5. Войнаренко М. Економічна конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість України. Економіст. 2019. № 12. С. 25–27.
6. Господарський кодекс України: Законодавство України станом на 16.01.2003 р. № 436-IV. Верховна Рада України. Київ. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=> (дата звернення 25.12.2023 р.).
7. Десять найкращих тенденцій, технологій та інновацій у сільському господарстві за 2022 рік. Mind.ua. URL :<https://mind.ua/publications/20250592-10-najkrashchih-tendencij-tehnologij-ta-innovacij-u-silskomu-gospodarstvi-za2022-rik> (дата звернення 25.12.2023 р.).
8. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Панченко І. Г. Особливості аналізу ефективності впровадження технологічних інновацій в сільському господарстві. Наука та інновації 2020. С. 33-38.
9. Журнал Агроном. URL :<https://www.agronom.com.ua/u-2023-rotsi-agrobiznes-planuye-investuvaty-v-novu-tehniku-na-dovoyennomu-rivni-doslidzhennya-agrohub/> (дата звернення 25.12.2023 р.).
10. Законопроект «Про електронні аграрні розписки» № 9266 від 03.05.2023 URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-parlamenti-zareiestrovano-zakonoproekt-pro-elektronni-ahrarni-rozpysky> (дата звернення 25.12.2023 р.).
11. Зеліско Н., Васирина О. Сучасні тенденції розвитку та функціонування аграрного бізнесу в Україні. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. 2021. № 28. С. 126-130.
12. Земельне аграрне право. Агроінвестиції – глобальне бачення локальної проблеми. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html> (дата звернення 25.12.2023 р.).

13. Кернасюк Ю. Агробізнес під час війни: підсумки і перспективи. Агробізнес сьогодні. Журнал та мультимедійна платформа. 03.02.2023. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/26077-ahrobiznes-pid-chas-viiny-pidsumky-i-perspektyvy.html> (дата звернення 25.12.2023 р.).
14. Класифікація організаційно-правових форм господарювання. Київ. Держспоживстандарт України. 2004. С.
25. URL: https://zakon.help/files/article/2818/KOPFG_zm8_2021.pdf (дата звернення 25.12.2023 р.).
15. Конституція України : Закон «Про кооперацію» від 11.11.2004) № 16-рп/2004 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text> (дата звернення 25.12.2023 р.).
16. Левченко Ю. Г. Економіка й організація інноваційної діяльності : курс лекцій. Київ : НУХТ, 2012. С. 163.
17. Лисюк В.М. Стратегія розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні. Економічні інновації. 2021. Вип. 43. С. 150–159.
18. Лотиш О.Я. Стратегічний аналіз галузі. Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка 2019. С. 268-293.
19. Лученко Ю., Гордійчук А. Регіональні тенденції і пріоритети розвитку аграрного бізнесу в Україні в період війни. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/412/403 (дата звернення 25.12.2023 р.).
20. Людвенко Д.В., Томілова-Яремчук Н.О., Крупа Н.М. Пріоритетні напрями фінансово-економічного розвитку сільського господарства у повоєнний період в Україні. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/262/249> (дата звернення 25.12.2023 р.).
21. Макалюк, І., Кашпуренко, Т., & Баранніков, М. (2023). Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні

аспекти. Економіка та суспільство, (49). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7> (дата звернення 25.12.2023 р.).

22. Микола Сольський закликав ЄС допомогти Україні провести весняну посівну. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mykola-solskyi-zaklykav-ies-dopomohty-ukrai...> (дата звернення 25.12.2023 р.).

23. Міністерство аграрної політики та продовольства України (2023). Державна підтримка. 09.05.2023. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka> (дата звернення 26.06.2023 р.).

24. Могильна Л. М. Суть та особливості інновацій в сільському господарстві. 2022. С. 31-39.

25. Негрей М., Андрій Т., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство 40 2022. С. 44-52.

26. Негрей, М., Тараненко, А., & Костенко, І. (2022). Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство, (40). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38> (дата звернення 25.12.2023 р.) р.

27. Організаційні форми підприємства. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%95%D0%9D%D0%9F%20%D0%9E%D0%A0%D0%92%D0%91%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%82/page15.html (дата звернення: 25.12.2023 р.).

28. Організаційно-економічне обґрунтування розвитку фермерських господарств у регіоні. URL: https://repository.lnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/24/Savka_dis.pdf?equence=1&isAllowed=y (дата звернення 25.12.2023 р.).

29. Офіційна сторінка Міністерства економіки України: URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення 25.12.2023 р.).

30. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. С. 49. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04> (дата звернення 25.12.2023 р.).

31. Про інноваційну діяльність: Закон України URL : <http://zakon.gov.ua> (дата звернення 25.12.2023 р.).

32. Радченко О. П. Обґрунтування необхідності створення адаптивного механізму розвитку аграрного сектору в умовах невизначеності. Ринкова економіка: сучасна економіка і практика управління. 2022. Вип. 3 (52). Том 21. С. 449–459.

33. Сільське господарство України URL : <http://zakon.gov.ua> (дата звернення 25.12.2023 р.).

34. Сільськогосподарське виробництво у Львівській області. Аналітична доповідь 2022. URL:<https://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2023/DP0420230201.pdf> (дата звернення 25.12.2023 р.).

35. Старчак Б. Роль агропромислового комплексу у розвитку та розбудові економіки України. Scientific notes of Lviv University of Business and Law 39. 2023. С. 136-143.

36. ТзОВ «ДАНУТА» URL:https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/19164262/ (дата звернення 25.12.2023 р.).

37. У 2023 році агробізнес планує інвестувати в нову техніку на довоєнному рівні URL :<https://agroelita.info/u-2023-rotsi-ahrobiznes-planuie-investuvaty-v-novu-tekhniku-na-dovoiennomu-rivni-doslidzhennia-agrohub/> (дата звернення 25.12.2023 р.).

38. Халізов Д. В. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 1.79 . 2023. С. 286-289.

39. Чупріна Н. В. Методологія сучасних наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2009. С. 246.
40. Шалигіна І.В. Функціонування аграрного сектору економіки та його фінансова підтримка в умовах війни. URL:<http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/10972/1/4.pdf> (дата звернення 25.12.2023 р.).
41. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень. навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. С. 151.
42. Rosabeth Moss Kanter. (2006). Innovation: The Classic Traps. Harvard Business Review. 84(11):72- 83, С. 154. URL: <https://hbr.org/2006/11/innovation-the-classic-traps> (дата звернення 25.12.2023 р.).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Особливості форми підприємництва

Показник	Одноосібне володіння	Товариство	Корпорація
Юридичний статус власника	Не потребує юридичних формальностей; необмежена	Згода між партнерами; необмежена відповідальність	Необхідність затвердження статуту; обмежена

	відповідальність; поширюється на власне майно	партнерів	відповідальність, зумовлена розмірами акціонерного капіталу
Можливості	Обмежені і визначаються особистим капіталом та кредитоспроможністю власника	Обмежені особистими капіталами партнерів та їх спроможністю одержувати кредит	Потенційно широкі, оскільки можна залучати капітали інвесторів
Тривалість існування	Обмежена життям, якщо бізнес не буде продано	Обмежена періодом дії згоди між партнерами	На практиці немає межі тривалості існуванню корпорації; власність може бути передана шляхом продажу акцій
Гнучкість та конфіденційність бізнесу	Не обмежені	Гнучкість обмежена положеннями узгодження між партнерами; конфіденційність визначається відносинами між ними	Гнучкість обмежена положеннями статуту; багато корпорацій мають обов'язок публікувати частину своєї фінансової інформації
Оподаткування	Особистий прибутковий податок; спадкоємці повинні сплачувати податок за спадок, що примушує продавати бізнес для зменшення податкових виплат	Особисті прибуткові податки; податки за спадок сплачуються як при одноосібному володінні	Корпоративний податок на прибуток; особистий прибутковий податок на дивіденди; податок за спадок не сплачується, тому що акції померлого акціонера можуть бути продані

ДОДАТОК Б

**Площі посівні уточнені культур сільськогосподарських під урожай
2022 року по регіонах**

	Господарства усіх категорій	Підприємства		Господарства населення
		усього	у т.ч. фермерські господарства	
Україна	23404,6	16433,2	3855,1	6971,4

Вінницька	1631,5	1210,6	291,7	420,9
Волинська	613,0	305,3	78,6	307,7
Дніпропетровська	1943,4	1322,5	470,9	620,9
Донецька	391,6	283,6	70,2	108,0
Житомирська	1140,4	789,1	91,5	351,3
Закарпатська	185,7	43,4	6,5	142,3
Запорізька	610,7	294,9	100,5	315,8
Івано– Франківська	388,5	189,1	37,4	199,4
Київська	1192,3	930,6	144,5	261,7
Кіровоградська	1719,5	1205,1	437,2	514,4
Луганська	193,1	11,3	5,1	181,8
Львівська	746,0	425,0	89,3	321,0
Миколаївська	1300,6	903,4	314,5	397,2
Одеська	1849,1	1333,3	415,2	515,8
Полтавська	1730,7	1312,5	290,8	418,2
Рівненська	623,7	330,3	36,0	293,4
Сумська	1141,4	960,6	150,1	180,8
Тернопільська	851,8	605,1	90,4	246,7
Харківська	1047,6	804,8	172,5	242,8
Херсонська	...	132,2	40,3	...
Хмельницька	1216,8	955,6	176,0	261,2
Черкаська	1214,0	932,0	166,7	282,0
Чернівецька	309,2	111,1	27,1	198,1
Чернігівська	1231,8	1041,8	152,1	190,0

ДОДАТОК В

**Динаміка обсягу виробництва (валового збору) основних
сільськогосподарських культур**

	Код рядка	Господарства усіх категорій		Підприємства		Господарства населення	
		2022	2022 у	2022	2022 у	2022	2022 у

			% до 2021		% до 2021		% до 2021
Культури зернові та зернобобові ³	0030	538637,1	62,6	423152,3	60,7	115484,8	70,8
пшениця	0040	207292,4	64,5	162614,8	63,3	44677,6	69,1
пшениця озима	0050	199067,4	63,5	156308,0	62,3	42759,4	68,3
пшениця яра	0080	8225,0	105,2	6306,8	109,2	1918,2	93,8
кукурудза	0110	261869,3	62,2	223009,8	60,6	38859,5	73,1
ячмінь	0120	56081,7	59,4	29497,9	52,7	26583,8	69,1
ячмінь озимий	0130	26633,2	54,8	20264,8	51,5	6368,4	68,9
ячмінь ярий	0140	29448,5	64,3	9233,1	55,6	20215,4	69,2
жито	0150	3140,3	52,9	1959,1	44,1	1181,2	79,2
жито озиме	0160	3086,3	52,3	1916,7	43,3	1169,6	79,1
жито яре	0170	54,0	212,2	42,4	338,9	11,6	89,7
тритикале	0180	271,3	84,0	271,3	84,0	–	–
тритикале озиме	0190	257,2	85,1	257,2	85,1	–	–
тритикале яре	0200	14,1	67,9	14,1	67,9	–	–
овес	0210	3785,1	80,9	1016,6	67,2	2768,5	87,5
гречка	0220	1476,9	139,6	1061,8	196,4	415,1	80,2
сорго	0230	403,1	23,3	322,5	22,0	80,6	30,4
просо	0240	905,8	44,2	747,3	49,8	158,5	28,9
рис	0250	30,9	6,2	30,9	6,2	–	–
культури зернобобові	0270	3341,7	49,1	2583,5	44,1	758,2	80,0
з них горох	0320	2596,6	45,9	2371,9	45,2	224,7	54,0
Соя	0410	34438,0	98,6	31291,5	100,0	3146,5	86,7
Ріпак озимий та кольза (ріпак ярий)	0480	33179,8	112,9	33012,4	113,5	167,4	53,1
ріпак озимий	0490	32502,7	113,7	32350,1	114,4	152,6	50,7
кольза (ріпак ярий)	0500	677,1	84,7	662,3	84,4	14,8	103,2
Соняшник	0520	113287,4	69,1	99887,7	70,3	13399,7	61,5
Буряк цукровий фабричний	0750	99414,6	91,6	95079,3	91,8	4335,3	86,7
Картопля	1250	208992,1	97,9	4334,6	87,6	204657,5	98,1
Культури овочеві	1320	75115,9	75,6	4444,5	31,7	70671,4	82,8
з культури овочеві	1321	72453,4	76,7	4029,8	30,6	68423,6	84,2

відкритого грунту							
Буряк кормовий	2180	50063,8	96,7	44,9	53,2	50018,9	96,8
Кукурудза кормова	2230	59344,4	86,8	57252,5	88,6	2091,9	56,0
Культури плодові ягідні ^{4,5}	7260	19947,6	89,3	3525,9	76,0	16421,7	92,7
Виноград ⁴	3770	2578,8	97,6	825,3	81,3	1753,5	107,8

ДОДАТОК Г

Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур

	Код рядка	Господарства усіх категорій		Підприємства		Господарства населення	
		2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021
Культури зернові	0030	45,8	85,0	50,3	84,8	34,4	88,7

та зернобобові ³							
пшениця	0040	39,3	86,8	40,9	86,3	34,2	88,1
пшениця озима	0050	39,3	86,6	41,0	86,5	34,2	87,9
пшениця яра	0080	38,0	91,1	39,1	88,1	34,9	97,8
кукурудза	0110	63,5	82,7	69,1	82,6	43,3	88,2
ячмінь	0120	32,2	84,3	35,1	83,0	29,5	88,3
ячмінь озимий	0130	33,0	77,3	35,0	78,5	28,0	77,8
ячмінь ярий	0140	31,5	91,8	35,4	94,1	30,0	91,7
жито	0150	30,9	89,6	34,2	89,8	26,7	99,3
жито озиме	0160	30,8	89,0	33,9	88,7	26,8	99,6
жито яре	0170	41,7	181,3	56,6	232,0	21,3	97,3
тритикале	0180	33,6	97,4	33,6	97,4	–	–
тритикале озиме	0190	33,9	93,9	33,9	93,9	–	–
тритикале яре	0200	29,4	141,3	29,4	141,3	–	–
овес	0210	24,6	93,9	24,9	91,5	24,5	95,0
гречка	0220	12,2	106,1	12,0	121,2	12,8	92,8
сорго	0230	26,4	63,8	28,3	60,7	20,8	81,6
просо	0240	18,4	78,3	19,2	82,8	15,6	63,9
рис	0250	41,7	84,6	41,7	84,6	–	–
культури зернобобові	0270	19,1	87,2	20,0	88,1	16,6	93,3
з них горох	0320	20,6	87,3	20,8	88,1	19,0	81,2
Соя	0410	22,6	85,6	23,1	84,0	18,1	91,4
Ріпак озимий та кольза (ріпак ярий)	0480	28,7	98,0	28,7	98,0	22,4	94,1
ріпак озимий	0490	28,7	97,6	28,8	97,6	22,4	93,7
кольза (ріпак ярий)	0500	27,3	112,3	27,4	112,3	22,4	99,1
Соняшник	0520	21,6	87,8	22,4	87,5	17,4	88,3
Буряк цукровий фабричний	0750	541,2	113,0	553,6	113,8	362,3	99,7
Картопля	1250	173,5	104,3	261,1	103,9	172,3	104,4
Культури овочеві	1320	200,3	93,0	282,4	67,2	196,7	98,6
з них культури овочеві відкритого ґрунту	1321	195,5	94,1	259,6	64,8	192,7	100,1
Буряк кормовий	2180	308,9	104,9	350,9	98,5	308,9	105,0
Кукурудза кормова	2230	294,0	93,0	298,3	92,0	211,1	96,6
Культури плодові та ягідні ⁴	7260	116,1	99,0	105,6	97,1	118,7	99,1
Виноград ⁴	3770	89,0	117,0	46,9	102,0	153,9	119,8

ДОДАТОК Д

**Динаміка обсягу виробництва (валового збору) культур зернових і
зернобобових у масі після доробки по регіонах**

	Господарства усіх категорій		Підприємства		Господарства населення	
	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021
Україна	538637,1	62,6	423152,3	60,7	115484,8	70,8

Вінницька	35637,3	54,5	29300,2	52,3	6337,1	68,2
Волинська	13586,0	90,0	9109,7	85,1	4476,3	102,0
Дніпропетровська	32712,7	66,1	22864,4	66,7	9848,3	64,8
Донецька	5442,8	24,4	4193,9	25,8	1248,9	20,8
Житомирська	19867,3	59,2	16295,6	54,6	3571,7	95,7
Закарпатська	3062,6	84,4	796,3	62,7	2266,3	96,1
Запорізька	7695,4	20,1	3763,8	13,2	3931,6	39,4
Івано– Франківська	8437,4	83,6	5439,7	76,4	2997,7	100,8
Київська	29782,9	65,2	26330,1	63,0	3452,8	88,4
Кіровоградська	38866,6	78,0	29480,7	73,6	9385,9	96,4
Луганська	2530,3	18,2	82,1	0,7	2448,2	94,4
Львівська	19045,5	104,2	14264,3	104,8	4781,2	102,5
Миколаївська	21336,4	54,4	15325,9	52,9	6010,5	58,6
Одеська	30621,4	60,0	21554,6	58,3	9066,8	64,3
Полтавська	50965,3	85,2	41058,5	82,7	9906,8	97,9
Рівненська	14033,2	81,3	9482,2	74,8	4551,0	99,2
Сумська	34721,0	81,5	31982,5	80,8	2738,5	90,7
Тернопільська	26425,8	80,0	20478,9	75,8	5946,9	98,8
Харківська	24449,4	49,5	18724,9	49,2	5724,5	50,6
Херсонська	...	...	1453,9	6,2	...	...
Хмельницька	35155,0	72,8	30442,8	69,6	4712,2	103,7
Черкаська	36591,2	71,0	30783,5	68,2	5807,7	91,0
Чернівецька	6653,7	91,3	2372,4	78,3	4281,3	100,5
Чернігівська	39564,0	66,2	37571,4	65,2	1992,6	94,2

ДОДАТОК Е

**Динаміка обсягу виробництва (валового збору) культур технічних по
регіонах**

	Господарства усіх категорій		Підприємства		Господарства населення	
	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021

Україна	181379,0	79,2	164631,5	81,0	16747,5	64,9
Вінницька	12519,7	88,3	11942,8	88,0	576,9	94,5
Волинська	3651,8	101,7	3624,1	101,7	27,7	103,1
Дніпропетровська	14340,7	88,1	12580,6	88,1	1760,1	87,5
Донецька	2602,8	32,8	2184,8	33,4	418,0	29,7
Житомирська	8772,0	111,0	8396,4	112,7	375,6	82,2
Закарпатська	367,8	108,4	357,3	108,0	10,5	125,7
Запорізька	2911,9	22,4	2125,5	19,6	786,4	36,5
Івано– Франківська	3165,7	113,9	3147,5	114,0	18,2	100,9
Київська	8299,5	89,3	7898,8	89,2	400,7	91,1
Кіровоградська	16246,0	89,8	12254,5	90,8	3991,5	87,1
Луганська	1229,0	15,1	7,1	0,1	1221,9	97,7
Львівська	5754,4	106,0	5754,4	106,0	–	–
Миколаївська	8337,0	62,1	6603,0	66,0	1734,0	50,5
Одеська	8714,5	67,3	7798,5	68,4	916,0	59,3
Полтавська	16374,1	127,9	14790,5	130,6	1583,6	107,2
Рівненська	3687,0	109,7	3652,9	109,8	34,1	96,2
Сумська	12202,8	122,5	12001,2	123,3	201,6	87,3
Тернопільська	9021,3	113,5	8951,9	113,6	69,4	95,0
Харківська	7534,7	51,2	6836,4	51,1	698,3	51,9
Херсонська	...	...	476,2	5,1	...	...
Хмельницька	13166,6	106,2	12869,3	106,3	297,3	101,3
Черкаська	10644,1	100,2	9634,7	99,7	1009,4	105,0
Чернівецька	1945,5	78,0	1334,5	77,1	611,0	80,2
Чернігівська	9413,9	101,7	9408,6	101,7	5,3	77,1

ДОДАТОК Є

**Динаміка обсягу виробництва (валового збору) коренеплодів,
бульбоплодів, культур овочевих і баштанних продовольчих по регіонах**

	Господарства усіх категорій		Підприємства		Господарства населення	
	2022	2022 у % до	2022	2022 у % до	2022	2022 у % до

		2021		2021		2021
Україна	208992,1	97,9	4334,6	87,6	204657,5	98,1
Вінницька	17472,3	109,5	34,7	117,4	17437,6	109,5
Волинська	13660,2	113,0	70,0	92,2	13590,2	113,1
Дніпропетровська	7945,9	112,4	417,7	70,6	7528,2	116,3
Донецька	1693,3	36,7	к	к	к	к
Житомирська	18969,2	100,9	433,4	90,4	18535,8	101,2
Закарпатська	5152,1	106,8	3,9	111,6	5148,2	106,8
Запорізька	1170,4	52,7	к	к	к	к
Івано– Франківська	10462,3	102,2	26,9	123,3	10435,4	102,1
Київська	15584,3	102,6	312,7	65,1	15271,6	103,8
Кіровоградська	5043,6	94,8	1,8	90,1	5041,8	94,8
Луганська	2075,2	103,1	–	–	2075,2	103,1
Львівська	18309,5	108,9	1159,0	146,8	17150,5	107,0
Миколаївська	1761,8	56,6	4,2	8,8	1757,6	57,3
Одеська	2971,2	91,7	31,1	104,0	2940,1	91,6
Полтавська	12620,1	116,7	90,9	91,7	12529,2	116,9
Рівненська	13150,1	101,3	33,0	78,1	13117,1	101,4
Сумська	8916,2	112,0	104,5	167,9	8811,7	111,6
Тернопільська	9645,3	92,3	212,1	73,2	9433,2	92,8
Харківська	3381,4	51,0	18,3	155,2	3363,1	50,8
Херсонська	...	...	к	к	...	...
Хмельницька	11789,3	100,8	67,9	163,6	11721,4	100,6
Черкаська	9510,9	105,1	252,8	105,0	9258,1	105,2
Чернівецька	6262,3	98,4	14,5	108,2	6247,8	98,4
Чернігівська	11411,9	96,1	1003,0	77,2	10408,9	98,4

ДОДАТОК Ж

**Динаміка обсягу виробництва (валового збору) культур кормових по
регіонах**

	Господарства усіх категорій	Підприємства	Господарства населення
--	--------------------------------	--------------	---------------------------

	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021
Україна	50063,8	96,7	44,9	53,2	50018,9	96,8
Вінницька	5606,6	105,3	4,0	72,4	5602,6	105,3
Волинська	2675,3	98,0	2,9	126,5	2672,4	97,9
Дніпропетровська	1485,8	98,4	к	к	к	к
Донецька	149,2	23,2	–	–	149,2	23,2
Житомирська	5982,8	89,3	0,7	39,7	5982,1	89,3
Закарпатська	479,9	110,3	к	к	к	к
Запорізька	368,9	52,2	–	–	368,9	52,2
Івано– Франківська	2439,8	99,2	0,1	37,0	2439,7	99,2
Київська	1639,5	88,8	к	к	к	к
Кіровоградська	952,1	87,0	к	к	к	к
Луганська	338,9	71,3	–	–	338,9	71,3
Львівська	2752,9	96,2	к	к	к	к
Миколаївська	255,9	58,0	к	к	к	к
Одеська	141,3	71,2	–	–	141,3	71,2
Полтавська	2645,1	106,2	10,7	85,2	2634,4	106,3
Рівненська	4360,1	107,7	к	к	к	к
Сумська	2674,2	119,2	6,4	164,4	2667,8	119,1
Тернопільська	2240,9	94,4	2,3	124,5	2238,6	94,3
Харківська	304,4	39,9	к	к	к	к
Херсонська	...	...	–	–	...	...
Хмельницька	5260,3	98,8	13,1	161,5	5247,2	98,7
Черкаська	3865,7	140,2	–	–	3865,7	140,2
Чернівецька	2077,0	100,3	к	к	к	к
Чернігівська	1367,2	75,2	к	к	к	к

ДОДАТОК 3

**Динаміка обсягу виробництва (валового збору) культур багаторічних
по регіонах**

	Господарства усіх категорій	Підприємства	Господарства населення
--	--------------------------------	--------------	---------------------------

	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021	2022	2022 у % до 2021
Україна	19947,6	89,3	3525,9	76,0	16421,7	92,7
Вінницька	2295,6	84,8	959,0	69,8	1336,6	100,1
Волинська	413,8	99,7	79,3	118,2	334,5	96,1
Дніпропетровська	1325,7	87,6	263,1	64,7	1062,6	96,0
Донецька	375,2	39,4	10,0	12,9	365,2	41,8
Житомирська	502,9	100,1	30,3	97,6	472,6	100,3
Закарпатська	1061,0	97,3	149,9	103,6	911,1	96,3
Запорізька	274,0	42,7	1,3	1,3	272,7	50,2
Івано– Франківська	575,1	94,7	41,9	57,5	533,2	99,8
Київська	821,5	90,2	193,6	67,0	627,9	101,0
Кіровоградська	286,2	125,6	12,4	144,4	273,8	124,9
Луганська	560,6	89,6	–	–	560,6	89,7
Львівська	1424,0	108,8	255,8	146,0	1168,2	103,0
Миколаївська	173,7	60,6	23,7	65,8	150,0	59,9
Одеська	982,3	102,0	57,6	99,5	924,7	102,2
Полтавська	1237,6	101,3	51,8	117,2	1185,8	100,7
Рівненська	929,2	100,2	2,8	73,9	926,4	100,3
Сумська	176,0	105,6	10,2	81,4	165,8	107,5
Тернопільська	1012,8	99,7	427,4	99,6	585,4	99,8
Харківська	233,4	47,8	18,5	31,9	214,9	50,0
Херсонська	...	...	–	–	...	...
Хмельницька	2045,3	93,8	232,5	62,7	1812,8	100,2
Черкаська	476,6	130,6	96,1	154,3	380,5	125,8
Чернівецька	2577,3	97,1	595,8	90,0	1981,5	99,5
Чернігівська	187,8	101,2	12,9	87,3	174,9	102,4

ДОДАТОК І

Діловий клімат і протидія корупції,
створення стабільної правової
системи, що відповідає міжнародним і
європейським стандартам

Рисунок І Принципи стратегії розвитку сільського господарства